

Uredništvo i uprava
ZAGREB, MASARYKOVA 28a
Telefon 67-80

Uredništvo in uprava
za Slovenijo in slovenski del
Julijske Krajine
LJUBLJANA, Erjavčeva 4a

ISTRA

Posljednji istarski voda dr. Dinko
Trinajstić je umro.

Sačuvajmo mu uspomenu tako da ne
zaboravimo ono što je on najviše
ljubio!

GLASILO SAVEZA JUGOSLOVENSKIH EMIGRANATA IZ JULIJSKE KRAJINE

Dr. Dinko Trinajstić

U Crikvenici je 27 februara oko ponoći umro dr. Dinko Trinajstić, bivši zastupnik Pokrajinskoga sabora u Poreču i bivši načelnik Pazina, u starosti od 81 godine.

Još jedan od one naše stare garde koja je Istru podizala i branila otišao je. Ni Laginje, ni Mandića, ni Spinčića nema više, a sada, eto, i dr. Dinko Trinajstić ostavlja ovaj svijet, ali i on izvan Istre za koju se cijelog života borio i daleko od ljudi za koje je žrtvovao cijeli svoj život. Jer Crikvenica, iako se iz nje vide i kućice ispod Učke, dalje je danas od Istre nego ikada — toliko daleko da pokojni Trinajstić nije u cijelom toku svoga plodnoga života u Istri mogao ni u snu sanjati da bi Istra mogla biti tako daleko.

Smrću dra Dinka Trinajstića — piše povodom njegove smrti »Jutarnji list« — nestaje jedne markantne ličnosti iz predratnog hrvatskoga političkoga života u Istri. Dr. Trinajstić spadao je u onu vrst hrvatskih javnih radnika u Istri, kojima treba najviše zahvaliti, što su se istarski Hrvati bili do pred svjetski rat onako ojačali na svim područjima javnoga života, u politici, u kulturnom pogledu kao i u gospodarskom području. Dr. Dinko Trinajstić bio je jedan od najradinijih, uz to i najborbenijih i najneustrašivijih hrvatskih političkih prvaka. O njegovoj neustrašivosti svjedoči i jedna osobito značajna epizoda iz istarskog sabora u Poreču, kad su političke strasti bile toliko zaoštrene, da je dnevno dolazilo do sukoba između hrvatskih i talijanskih predstavnika. Posljednjih dana života toga sabora bilo je za vrijeme sjednica naročito burno. U jednom času najveće napetosti polećio je dr. Dinko Trinajstić, zajedno sa svojim zastupničkim drugom drom Kurelićem, prema stolu predsjednika sabora i razjaren uslijed nepravda, koje su bile u to vrijeme dostigle vrhunac, srušio predsjednički stol. Taj čin je bio zadnji akt u istarskom saboru, koji se više nije sastajao. Istarski je sabor bio naime odmah zatim raspušten i nije se prije rata uopće više sastao.

Dr. Dinko Trinajstić rodio se u Vrbniku na otoku Krku 9 listopada 1858. Nakon završene pučke škole pohađao je srednju školu u Splitu, koja je tada bila još talijanska. Ispočetka mislio se posvetiti svećeničkom zvanju, pa je polazio bogoslovne nauke dvije godine u Gorici, ali je tada istupio iz bogoslovije, da se posveti pravnom studiju. Studirao je u Beču, Zagrebu i Grazu. Svoju odvjatničku praksu završio je kod svoga ujaka u Krku dra Dinka Vitezića, prvog istarskog zastupnika u Carevinskom vijeću u Beču. Iza smrti dra Ante Dukića, narodnog zastupnika na Porečkom saboru i načelnika grada Pazina, preuzeo je njegovu odvjatničku pisarnu u Pazinu dr. Dinko Trinajstić.

U Pazinu, u središtu Istre, započinje Trinajstić svoj politički rad. Tu je on bio tri godine načelnikom grada Pazina, koji je bio pao u hrvatske ruke nekoliko godina prije toga. Pazin je igrao veliku ulogu u hrvatskom narodnom životu u Istri.

Taj grad u srcu Istre je i po svome smještaju bio jedan od najvažnijih, a podizanjem hrvatske gimnazije 1899 postaje i istarskim kulturnim centrom, uz Pulu. Dru Trinajstiću se tu pružilo široko polje rada, pa je njegova uloga bila vrlo važna — daleko važnija nego što je do sada isticano.

Njegovo značenje odmah po njegovom dolasku u Pazin vidi se i po tome, što je već iduće godine, tj. 1895 izabran za zastupnika pokrajinskoga sabora u Poreču. Tu se osobito isticao svojim govorničkim sposobnostima i svojim radikalnim zauzimanjem za interese svojih birača, kao i za narodnu stvar cjelokupne Istre. Njegova je aktivnost bila u saboru tolika, da su ga hrvatski njegovi saborski drugovi bili izabrali svojim predstavnikom u Zemaljskom vijeću.

Medjutim je dr. Dinko Trinajstić ispoljavao i na drugim poljima svoju aktivnost, pa je tako bio jedan od pokretača Istarske posujilnice u Puli, Dječakog potpornog društva u Pazinu, a isto tako je imao velike zasluge za gradnju Narodnog doma u Pazinu.

Kada su se istarski Hrvati početkom ovoga stoljeća odcijepili od političkog društva »Edinost« u Trstu, u kojem su dole bili zajedno sa Slovencima, Tri-

POSLEDNJI ISTARSKI VODJA

Vjekoslav Spinčić 1907 god.: »Ako je Pazin srce Istre, dr. Dinko Trinajstić je srce srca Istre«

VIKTOR CAR EMIN O dru DINKU TRINAJSTIĆU

U sušačkim »Primorskim novinama« od 28 februara napisao je Viktor Car Emin članak o dr. Dinku Trinajstiću, iz kojega vadimo ove odlomke:

Naš posljednji vodja!

Dr. Dinko Trinajstić pripadao je redovima one naše divne generacije, kojoj je posluš i najstroža disciplina bila zapovijed. On se tome glasu nije nikada oglašio. I kao što je god. 1890 njegov stariji brat Matko otišao u Buzet, da u onom gradu otvori svoju odvjatničku kancelariju, tako je četiri godine zatim i dr. Dinko na zahtjev stranke otvorio svoju u Pazinu u srcu Istre. Vremena su bila teška, prilike u onom gradu nesnosne — svi znamo, da su uvelike skratile život pretasniku dra Dinka, žrtvi narodne discipline, dru Anti Dukiću. Ali naš dr. Dinko bio je čvršće građen: jak, otporan, neustrašiv. Prezao nije ni pred kim, ni popuštao. Kad je jednom ušao u borbu, ustrajao je u njoj do kraja.

Već u mladim godinama stao je u red naših prvaka. Narod ga je mahom zavolio i jedva je dočekao zgodu da ga ponese u istarski sabor.

U tom pokrajinskom saboru razvio je dr. Dinko veliku djelatnost, linački je prkosio i protivničkoj većini i divljoj galeriji.

Kao primjer njegove neustrašive odlučnosti neka posluži ova zgodica. Donosimo je onako, kako ju je iznio pok. dr. Zuccon, očevidac i jedan od učesnika kod onog događaja:

»Treća je sjednica — piše dr. Zuccon — bila sazvana dne 17 oktobra 1910, i tu se je ponovilo stanje iz prvašnje sjednice, tako da je morala biti prekinuta kasno

uveče, a nastavak određen za 18 oktobra ujutro, kad su protivnici htjeli forsirati zaključak za podjeljenje potpore od 50.000 kruna za izložbu u Kopru, koju su Talijani sami, kao tobože istarsku, ali uz isključenje Slavena, bili priredili godine 1908. Za rasprave o tom predmetu, kad je zastupnik dr. Zuccon svojim govorom doveo do najveće nervoznosti i pretsjednika i talijansku većinu, zastupnik dr. Dinko Trinajstić je poletio k predsjedničkom stolu, a slijedili su ga dr. Kurelić, Sancin i drugi, te je porušio stol sa svim, što je na njemu bilo. Nastala je strahovita gungula... i sabor je bio onemogućen. Vladin povjerenik Fabiani pročitao je ukaz o zaključenju sesije — i zastupnici su se razišli.

Sve je to opširno objašnjeno bilo u brošuri, što su je naši onom prilikom publicirali pod naslovom: »Mir ili rat.«

O zastupničkom radu dra Dinka svjedoče pak mnogobrojni njegovi govori izrečeni u istarskom saboru u Poreču, Puli i u Kopru. U njima se zrcali ne samo njegova vanredna skrb i nastojanje da narodu pomogne, već i sva ljubav, što ju je osjećao prema našem mukotrpnom seljaku.

Medjutim od naročite je važnosti djelatnost, što ju je dr. Dinko razvijao u svome boravištu, u gradu Pazinu, i to puna dva decenija.

Općina prostrana, rane što su joj ih zadale prošle tudinske uprave trebalo je sanirati, a što u ono daleko vrijeme nije bilo manje važno, trebalo je i našeg zapostavljenog čovjeka postaviti na mjesto, koje mu pripada. Teškoća bila je na svakom koraku mnogo, često velikih, na prvi pogled nesavladivih. Ali dr. Dinko umio je da uvede posvuda red i sklad, od čega je vukao ka-

Dru DINKU TRINAJSTIĆU POSLEDNJI ZBOGOM

U Pazinu gradu, srcu Istre naše
Razvio si barjak, novih dana znamen,
Kad ga naša jadna braća ugledaše
To bje za njih sunce, životvorni plamen.

Okupili svi se oko Tvog barjaka,
Digoše se ruke, ohrabriše duše.
U srca se uli silna vjera jaka
Što razbija čamu i probija-tmuše.

I kada je sunce stalo već da grije,
I da budi žive već uskrse nade,
Jer je vihor rata stao laž da bije...
... Stravni vihor minu, san u tminu pade...

Ali Ti si ost'o vjeran svome rodu
I zavjetnoj misli kao stanac kamen.
Prorok, borac pravi za spas i slobodu...
... Naš će svijet preko čuvati Tvoj plamen!

Split, 28. II. 1939.

RIKARD KATALINIĆ JERETOV.

NAD GROBOM DR. DINKA TRINAJSTIĆA

Umro je otac!

Od otaca zastavnik srca!

Nad grobom mu srce nam grea

I duša se steže i plače;

Utrnu nam svijetlo što sjaše —

Sirotinje naše.

Umro je div!

Svih podviga zatočnik prvi

Na odbranu prava i krvi.

Što smjelo je krčio pute

Svih bola, svih patnja i muka;

I kidao verige krute

Na Golgoti istarskog puka.

Oj plačite seoca naša

Sred smrznutih gora i dolā

Kud srca je budio vašā

I suzu prolijevao bola,

Oj plačite, srce je vama

Na drščućem dlanu mu sjalo; —

Oj plači nam Siroče malo

Gdje sunce je omrklo nama!...

Jos. A. Kraljić.

HRVATSKI NARODNI ZASTUPNICI U ISTARSKOM SABORU U POREČU
U gornjem redu treći s desna je dr. Dinko Trinajstić između Mandića i Spinčića

najstić je bio izabran za potpredsjednika (pretsjednik je bio Spinčić). Time počinje najznačajnija perioda njegova političkog rada. Kada smo 1907 onako sjajno pobijedili Talijane u izborima za Carevinsko vijeće, općenito se u Istri priznavala velika zasluga dru Trinajstiću, koji se bio sav založio u toj političkoj borbi.

Početkom rata dr. Dinko Trinajstić je emigrirao, pa je bio veoma aktivnim članom Jugoslaveiskoga odbora a i njegovim potpredsjednikom. Po svome povratku bio je član privremenog Narodnog predstavništva a kasnije je imenovan senatorom.

Spominjući taj njegov rad u emigraciji zajedno sa drom Trumbićem, zagrebački »Hrvatski dnevnik« podvlači, da iako nije kasnije pošao politički putem dra Trumbića, »politika mu nije bila sredstvo za obogaćivanje«.

U današnje vrijeme je to velika pohvala i priznanje jednom političaru, premda dr. Trinajstić nije bio političar u onom smislu u kojem se danas obično smatra izraz »političar«. Dr. Dinko Trinajstić je politiku smatrao kao službu narodu žrtvujući sebe. Takav političar je bio i Mandić i Spinčić i Laginja —

takovi su bili svi oni naši istarski predratni borci — svi oni za koje je Istra bila ljubav. Ljubav za onu crvenicu zemlju i onaj krš, ljubav za onog potlačenog i progonjenog seljaka.

Oni su tog seljaka ekonomski i kulturno bili digli — oni su ga nacionalno osvijestili.

Uloga dra Dinka Trinajstića je u tom poslu punom elana i ličnog pregaranja bila daleko veća nego se do sada iznosilo. On, skroman i tih, ulazio je i hotimice u pozadinu, a radeći uz »istarski trolist« — Mandića, Spinčića i Laginju — njegovo ime je često bilo i nehotice u sjeni događaja, ali njegova djela i tihi rad su imali velikog udjela u cijelom onom dinamičnom zbivanju predratne Istre.

Još jednu konstataciju bi trebalo podvući prilikom smrti dra Trinajstića — njegove zasluge i zasluge svih predratnih istarskih narodnih radnika za cijelo Hrvatsvo. Od Dobrile, Dinka Vitezića, Laginje, Spinčića, Mandića, pa preko Trinajstića do onih mlađih, istarski javni radnici stajali su u prvim linijama hrvatske narodne borbe. Predstavnici najzapadnijeg ogranka hrvatskoga naroda oni su vodili borbu za

svako pojedino selo, za svaku dušu. Podizajući i osviješćujući kulturno i nacionalno hrvatskog seljaka u Istri, oni su branili i učvršćivali etničke granice Hrvatsva. I ako je granica Hrvatsva danas pred gradskim zidinama Poreča i Rovinja, ako se hrvatski govori i osjeća i na mnogim pojasiima zapadne Istre, za to ide zasluga i dra Dinka Trinajstića i ostalih prvoboraca i njegovih suboraca.

Pred tridesetak godina se to i te kako znalo. Kada danas, na primjer, prelistamo one »Velike čirilometodske kalendare« što ih je izdavao Klub Čirilometodskih zidara u Zagrebu pod uredništvom Milana Ogrizovića, vidimo koliko su svi Hrvati i osjećali i znali da se u Istri vodi borba za čast Hrvatsva. I taj osjećaj i ta spoznaja učinili su bili da su Zagreb i ostali hrvatski gradovi bili u nekom rodoljubnom zanosu za Istru. Od šibica i biljega za »Družbu sv. Ćirila i Metoda«, do imponantnih školskih zgrada i požrtvovnih učitelja i učiteljica, sve se davalo Istri i za Istru.

Jer u Istri se bio boj za Hrvatsvo, a jedan od tih boraca je bio i dr. Dinko Trinajstić. — p.

ŠE O KRAJEVNIH IMENIH V JULIJSKI KRAJINI

Vsako zločesto delo ima, kakor pravi že star pregovor, za posledico, da mu morajo slediti še druga podobna dela. To velja očitno v posebni meri še o pretvorbi prvotnih slovanskih krajevnih imen na Goriškem, na Krasu in v Istri. Dekret, s katerim so se uvedle namesto slovenskih in hrvatskih imen razne celo na novo izmišljenje skovanke, nosi datum od 28. marca 1923. Res je sicer, da je že med svetovno vojno poseben urad pod vodstvom profesorja Bartolija sestavljal ta seznam, toda izbrana imena pričajo vse prej kakor o znanstveni sposobnosti sodelujočih članov in ustanov. To so čestokrat poudarjale tudi razne italijanske revije. Omenimo naj samo italijanski Touring Club, ki se ni strašil kritizirati novi naziv za goro ob jugoslovansko-italijansko-nemški tromeji, ki nosi staro slovensko ime Peč, in ki so jo italijanski »znanstveniki« prekrstili v »Monte Forno«.

Proti izbranim imenom je ponovno tudi že nastopil bivši republikanec Angelo Scocchi, ki se je rodil za Skoka. Toda on ni obsojal krivičnega in smešnega postopanja kot takega, temveč je skušal skromnim in vse prej kakor zadostnim znanjem slovenskega jezika dokazati, da bi v marsikaterem primeru lahko izbrali lepše italijansko doneče ime, ako bi bili slovanska krajevna imena enostavno prevedli. Tako je pred časom navedel celo vrsto imen, ki spominjajo na cerkev ali na svetnike. O tem smo tudi mi že svoječasno poročali v »Istri«. Kako je Scocchi rešil to vprašanje, naj pokaže sledeči primer. Cerkno je uradni ukaz prekrstil v Circhina. Scocchi pa je predlagal za Cerkno novo italijansko ime »Pieve« in to ime on dosledno tudi že uporablja...

Sedaj pa je izdal v tržaškem mesečniku »Porta orientale« novo »znanstveno« razpravo, v kateri se je spravil na krajevna imena, ki spominjajo na rastline. Zaradi lepšega ji je dal doneči naslov »Toponimi fitonimici«. Po daljšem uvodu, ki naj bi podal pregled o primorski flori, se bavi tokrat samo z imeni, ki imajo za podlago »bukve« ali »bukvo«. Ker se glasi italijansko ime za bukev »faggio« in ker so vsaj po Scocchijevem mnenju, v sorodstvu s tem italijanskim imenom še nekatera krajevna imena ob furlansko-slovenski meji, tako na pr. Fatti, Faje, Faed, Faedis, od katerih baje izvira tudi priimek Faidutti, predlaga Scocchi razna nova krajevna imena, tako za Bukovje pri Postojni namesto dosejanega italijanskega naziva Bucuie, Faggetti; za Bukovico pri Vrtojbi predlaga ime Faggetto in za Bukovico za Drago, Faggetto in Val-lone, pri čemur je Scocchi očitno vseeno ali je Bukovica v dragi ali za dragol. Še lepše doneče ime bo dobilo Podbukovo na Cerkljanskem: glasi naj se Pie di Faggetto.

Scocchi je prepričan, da bodo Slovenci z večjim navdušenjem sprejeli ta nova imena, kakor prejšnja nesmislena, in da bodo ta imena, ki so zaradi svojega rastlinskega izvora lažje umljiva, dala deželi »čisto nacionalno lice«.

Medtem, ko se Scocchi tako »znanstveno« bavi s poitalijančenjem krajevnih imen, so drugi dalje praktično na delu. Omenili smo pred kratkim samovoljne ukrepe pristojnega podeštata glede preimenovanja Velikega in Malega dola na Krasu. Sedaj so na vrsto Žavljie pri Trstu. V žavlijskem zalivu je v zadnjih dveh letih nastala velika rafinerija za mineralna olja, ki jo je postavil v prvi vrsti židovski kapital, katere sadove pa uživajo danes drugi. V zvezi s to tovarno bodo začeli sedaj graditi naselja za nameščence in to naselje bo na Mussolinijevo željo po tovarni »Aquila« nosilo ime »Aquilina«. Sedaj pa se je oglašil v tržaškem »Piccolu« neznani pisec, ki zahteva to ime za ves okoliš, ki nosi danes ime »Žavljie«, češ da je to ime eksotično, in sicer da izvira, kakor je dokazal neki profesor Pontini, od nemške besede »Zoll«. Tu da je namreč tekla politična ni carinska meja med Avstrijskim vojvodstvom in Beneško republiko.

To poimenovanje je po člankarju v »Piccolu« tembolj potrebno, ker bodo baje v kratkem začeli kopati ob izlivu Rosandre kanal za plovbo.

P. P.

NEKAJ O RAZMERAH V IDRIJSKI OBČINI

Velika draginja in nizke plače — Nerazumevanje podeštata Riccija za občinske probleme — Skrajni čas je da se ing. Ricci umakne s tega mesta

Idrija, februarja 1939. — (Agi) Po mnogih podeštatih, ki so od okupacije sem bolj ali manj neuspešno vodili občinske posle naše velike in z zadnjo priključitvijo okoliških krajev obširne občine, zavzema sedaj to mesto ing. Ricci, ki je obenem tudi ravnatelj idrijskega rudnika. Ing. Ricci se je kot podešta zelo slabo izkazal in je radi svojega malomarnega poslovanja vzbudil odpor celo pri veliki večini italijanskih priseljencev. Le malo jih je med njimi, ki ga skušajo opravičevati, češ, da se radi prezaposlenosti pri rudniku ne more v toliki meri posvetiti občinskim zadevam, da bi bilo vsemu ugodeno. Toda, če tudi bi ta izgovor držal, vendar ne more opravičevati stanja, v katerega je občina zabredla pod sedanjjo upravo. Če je sedanjji podešta prezaposlen, zakaj ne odloži to mesto in zakaj merodajne oblasti ne imenujejo človeka, ki bi se lahko posvetil občinskim zadevam v toliki meri, kolikor to mesto zahteva. Idrija je predvsem delavsko mesto, ki terja predvsem veliko razumevanja in dela v socialnih vprašanjih, posebno glede preskrbe brezposelnih in onemoglih, katerih število se iz dneva v dan veča.

Beda, ki je Idrija nekdanj skrajnj poznala, občutno raste ob veliki nezaposlenosti, skrajno nizkih plačah in dragini vseh življenjskih potrebščin. Idrijski rudnik, ki je še pred dobrimi desetimi leti zaposljeval do 1.500 ljudi v razmeroma dobrih plačah, saj je rudar z akordnim delom lahko zaslužil do 500 lir mesečno, zaposluje danes komaj 500—600 oseb, všteto s priseljenci.

Ob znanem preganjanju političnega tajnika Mutte, kateremu gre zasluga za strašno redukcijo našega delavstva, se je kakih 300 rudarjev izselilo, največ v Jugoslavijo. Ostali reducirani delavci pa životarijo doma loveč priložnostne zasluzke. Tako je v našem mestu brez stalnega zasluzka najmanj 500 do 600 odraslih moških. Čudno se zdi, kako morejo ti ljudje sploh živeti. Toda v pojasnilo je treba omeniti, da je Idrija zelo skromen, da so rodbinske zveze zelo tesne ter ljudje do skrajnosti postrtovalni. Na primer, od majhne pokojnine 250 lir, ki jih prejema rudarski upokojenec, ali jih zasluži zaposleni rudar, nekoliko živijo 5 do 6 ljudi. Brez dvoma je tako življenje bedno, toda ljudje ne upajo, da se bodo razmere kako spremenile. V zadnjem času je bilo nekaj brezposelnih sprejetih v labinski rudnik, kar se pa le malo pozna, ker so tudi tam omejili število naših ljudi in dali predvsem prednost državljanom iz starih pokrajin. Preko leta si marsikaj brezposeln rudar preskrbi delo pri okoliških kmetih, nekateri dobe tudi zaposlitev pri javnih delih, toda z nastopom zime tudi teh možnosti ni več in tedaj je rudarska plača ali pokojnina spet edini vir preživljanja. Sramotno nizki zaslužek čipkaric skoro ni omembe vreden. Iz tega je jasno razvidno kako velike naloge bi se mogla lotiti idrijska občina, da bi eventualno s sodelovanjem rudnika in dežele omilila težko stanje nezaposlenih rudarjev z zaposlitvijo pri javnih delih ali s podporami.

Toda ing. Ricci nima razumevanja za

te probleme. Občinske zadeve ga ne brigajo, a kritike ne prenese nobene, tudi od strani svojih rojakov ne. Če kdo od priseljenih pokaže preveč zanimanja g Ricci preskrbi kmalu za njegovo premostitev.

Letošnja huda zima, ki je posebno hudo pritisnila v našem kotu, je dala občini lepo priložnost, da bi zaposlila nekaj najpo-trebnejših s kidanjem snega, ki je tako na debelo zametel, kot ljudje že davno ne pomnijo. Meščani so morali sredi mesta gaziti sneg do kolen, če so hoteli na delo ali po drugih opravkih in ves promet je bil ustavljen. Najzaketnejše vasi v našem kraju so imele ceste preorane in tudi po cesti iz Sv. Lucije—Idrije preko 1000 m visoke črnovrške Gore, ki jo upravlja dežela, je bil promet z najtežjimi vozili mogoč. le v Idrijo od novega mostu dalje, je bil promet nemogoč in so vozovi obtičali v visokem snegu. A občina se za to ni zmenila, čeprav bi na stotine brezposelnih z veseljem prejelo za lopato, da bi zaslužilo nekaj lir. Pritožbe so bile brezuspšne.

Taka pritožba je bila naslovljena tudi na poveljnika idrijskega vojaškega okrožja (prezidija), ki se je o dejanskem stanju hotel osebno prepričati. Ko se je vračal nekega dne z avtom iz Dol nad Idrijo, kjer je bil na inspekciji z nekim generalom, je prišel tudi v mesto. Toda pod malim klančkom pri hotelu Didič je vozilo odpo-vedalo radi visokega snega. Ves raskacen se je poveljnik prezidija podal naravnost na dom podeštata Riccija kjer je nastalo tako prerekanje, da se je slišalo na cesti, kjer so ljudje radovedni postajali in z zadoščenjem poslušali upravičene lekcije, ki jih je bil deležen podešta. Taka intervencija je pomagala. Podešta je dovolil kredit za čiščenje cest. Sam poveljnik je nato po cesti ustavljal brezposelne in jih pošiljal na delo, tako da so bile ulice v nekaj dneh prekidane. Pri tem so številni brezposelni le nekaj zaslužili.

Ob takih razmerah na naši občini se nam nehotе vriva vprašanje, kam vendar gre denar, ki se steka v občinsko blagajno, da ga še za najnujnejše potreba manjka.

Dohodki občine gotovo niso majhni, saj ji je priključeno malone celo okrožje, ki je bilo prej razdeljeno v štiri samostojne občine. Poleg tega pa občina prejema od rudniške uprave redno letno dotacijo, ki presega 50.000 lir. Občinska uprava kljub povečanemu območju in dohodkom zaposluje manj uredništva kot nekoč, katerih plače so tudi manjše kot svoječasno; torej kam gre denar? Neboč je občina z daleko manjšimi dohodki pridno delala, podpirala potrebne in stalno zaposlovala precej delavcev, poleg ostalega pa vzdrževala tudi obširno realčno poslopje, kar ni bilo malo. Sedaj je tudi to zanemarejeno in prepuščen razpadanju.

Skrajni čas je že, da se ing. Ricci umakne s tega mesta in ga prepusti sposobnejšemu. To ne uvidevajo samo domačini, ki jim je g. Ricci tudi kot ravnatelj rudnika prizadel že nešteto krivic, temveč tudi sami Italijani, med katerimi raste proti njemu odpor tako da že napovedujejo njegov padec.

IDRIJSKE CERKVENE ZADEVE

Idrija, februarja 1939. — (Agi). — »Istra« je že poročala, da je ggrarski dekan Filipič odklonil ponudeno mu mesto dekana v Idriji, češ da je prenaporno. Tedaj je bilo tudi omenjeno, da je mestno župnišče neprikladno in neudobno in da bi ga bilo prenoviti in opremiti po modernih stanovanjskih principih. Da ne bi bilo v bodoče radi tega zopet kakih ugovorov, je rudnik kot farni patron pričel sedaj s prenovitvenimi deli. Preuredili bodo vse prostore in postavili v župnišče tudi kopalnico, ki je do sedaj ni imelo.

V kratkem pričakujemo ponovnega razpisa mesta idrijskega dekana in z rado-vednostjo ugibamo, komu bo mesto podeljeno. Kakor se je sedaj zvedelo,

je bilo pri prvem razpisu mesto najprej ponudeno župniku neke furlanske župnije, ki pa je ponudbo gladko odklonil, češ da ni dovolj več slovenskega jezika.

Medtem ko je usoda tega važnega mesta na tehnični, opravljata naporno duhovniško službo v naši kotlini dva povsem mlada duhovnika, od katerih eden je domačin, kaplan Štefan Gnezda, iz Jeličnega vrha.

PROPADANJE SELA

Mune, marta 1939. — U prijašnja vremena u ovo doba lieta sve je bilo veselo, na sve strane čula se je pjesma, danas toga nema, ier rada ni zarade nema. Napravljene su nam ceste, ali ni nemamo što da vozimo po njima osim kamenja. Mi smo u ekonomskom pogledu katastrofalno propali. Broj marve u našem selu pao je ispod jedne četvrtine prema predratnom stanju. Prije rata nijedne familije nije bilo u našem selu, a da nije za Božić zaklala po

jedno svinjice, a imućniji po dva i tri, a prošle godine zaklala se svega 19 komada, a ove godine izgleda da neće biti ni polovica od toga ier narod nema novaca da si ih nabavi. Mnogi bi prodali drugu marvu da nabave svinjice, ali na rogatu marvu dobili smo od općine zabranu, jedino možemo prodati uz dozvolu općine, pa nam se tada odmah i oduzima novac od prodane marve za dužni porez.

DROBIŽ

— Trst. — Umrli so: Merlak por. Sanein Josipina 62 let, Orbančič vd. Gortan Ksaverija 76, Stanič por. Maslo Marja 67, Stipinović Ivan 60.

— Trst. — Zadnje tedne postajajo zelo pogosti smrtni slučaj in onesvestitve zaradi srčne kapi. Domnevajo, da je to vzrok spremembe vremena. Srčna kap je zadela poljedelca Vidmarja Antona, starega 76 let, iz Sv. M. Magdalene. Zaradi nenadne slabosti se je zgrudil na ulici Franc Kosovel, star 66 let. Prepeljali so ga v bolnišnico.

— Ringo (Kansas, USA). — V bolnišnici v Frontenacu je umrla Frančiška Mravljie stara 54 let doma iz Zale pri Idriji. Zapušča moža in tri otroke.

— Divača. — V tržaško bolnišnico so morali odpeljati 17-letnega Vidoka Josipa, ki je padel s senika in se težko ranil na glavi. Ker ima počeno lobanjo, je njegovo stanje zelo nevarno.

— Trst. — Oblasti so izpustile magistratna uradnika, ki sta bila obtožena, da sta ponarejala osebne podatke v korist nekih Židov. Preiskava je dognala, da so bili podatki korigirani že pred časom in da oba uradnika nista kriva pri tej stvari.

ČEKOVNE UPLATNICE

priložili smo ovom broju i molimo dužne pretplatnike da nam doznače barem jedan dio pretplate.

— Pazin. — Na cesti pri Pićanu je padel avtomobil v prepad in na srečo sta sofer trgovca Marion in Vladimir Zović še pravočasno odskočila ter zadobila samo nekaj težjih prask.

— Gorica. — V Vidmu je bila pretekli teden končana razprava proti Marcelu Guštinu, staremu 36 let, Romanu Michelazziju, staremu 24 let in Josipu Corettiju, staremu 25 let. Vsi trije so bili lansko leto pred prizivnem sodišču v Trstu obsojeni na dosmrtno ječo zaradi številnih krajev, razbojstev, poskušanih umorov ter umora bratov Ravbar v Vrhpolju na Krasu. Državni tožilec je vložil priziv in kasacijsko sodišče je ovrglo prejšnjo sodbo. V Vidmu je bila sedaj končana razprava, na kateri je državni tožilec zahteval smrtno kazen za vse tri roparje in sod. svet je po krajšem posvetovanju sprejel zahtevo drž. tožilca, naker je bila izrečena smrtna obsodba za vse tri obtožence.

— Trst. — Policija je prejela veliko družbo, ki je tihotapila opij iz Jugoslavije. Zlikovci so imeli svoj glavni stan v Zagrebu in so razširili svoje delovanje tudi na Zedinjene države.

ISTARSKI POSLJEDNJI VODJA

(Nastavak s prve strane)

slovu moralo izostaviti, onda se tek može da shvati smisao riječi, što ih je prigodom one slavne godišnje skupštine Družbe sv. Cirila i Metoda za Istru, u junu 1907, izgovorio predsjednik Spinčić sa balkona na trgu pazinskom:

»Pozdravljam — kazao je Spinčić skupljenom mnoštvu, opojenom od nedavne historijske pobjede od 14. maja — pozdravljam dra Dinka Trinajstića,

i ako smijemo nazvatj Pazin srcem Istre, to neka mi bude dozvoljeno, da njega nazovemo srcem srca Istre, ier oko njegove osobe vršila se je sva ona vелеbna borba...«

Srce srca Istre! Pa to je bila njegova prava značajka. Tih, skroman i do krajnosti nesebičan, on je i sebe davao drugima; svoje znanje, svoje energije rasipavao je jedino u korist svoga ispaćenog naroda. Od onih naših vođa »iz prvoga reda« bio je dr. Dinko najmladi; narod je to znao i gledao u njega kao u svoga Benjamina. I volili su ga oni ljudi, a volio je i on njih. Nema istarske stazice, kojom nije nekoliko puta prošao bilo na biciklu ili u kolima, ali najviše pješke, samo da bude narodu što bliže. Često ga je bilo vidjeti kako sobom vodi čitave čete izletnika u namjeri, da na vrhovima naših planina s njima zajedno crpi okriepje i nove snage za borbe, koje su čekale i njih i njega... Hrvatska mu je knjiga bila neizmerno mila, a najdraža ona, koja mu je govorila o milom užem zavičaju... Dobar čovjek, njezan prijatelj, uvijek nasmijan — srce srca.

Sad je sve prošlo. Ono dobro, plemenito »srce našeg srca« prestalo je zauvijek da kuca.

Nismo mu bili blizu u času, kad se dijelio od ovoga svijeta, ali znamo, gdje mu je umorni duh otpočnuo prije nego će da se uputi na vječni put. Mogli bismo nabrojiti i mjesta, tihе uvalice, bijele stazice i jednu drugu staru planinu...

Vječna slava dru Dinku Trinajstiću!

Sušak, 27. II. 1939.

Viktor Car Emin.

IDRIJČAN ZORKO PRELOVEC

skladatelj in pevovodja

Ljubljana, dne 28. februarja 1939. (Agis). — V soboto, 25. februarja je umrl v ljubljanski bolnici širom slovenske domovine znan skladatelj in pevovodja, idrijski rojak, Zorko Prelovec. Vest o njegovi smrti je globoko odjeknila v njegovem rojstnem kraju, v krogu njegovih rojakov in širini cele Slovenije.

Pokojni Zorko se je rodil 11. februarja 1887 v Idriji kot sin sodnega kancelista Franca, katerega smo pred leti položili v Ljubljani k večnemu počitku. Ljudsko šolo in realno je obiskoval v Idriji, kjer je začelo tudi njegovo plodonosno društveno in glasbeno delo. Oči so mu žarele, kadar je govoril o svojih mladih letih, posebno pa o razposajenosti in nagajivosti svoje mladostne družbe, katero je poznala vsa Idrija.

Počutki njegovega dela na pevskem polju segajo v njegova dijaška leta. Ko se je 16. aprila l. 1906 ustanovila v Idriji prva dijaška organizacija »Prosvita«, je bil Zorko med njenimi ustanovitelji. Se isto leto so ustanovili tudi dijaški pevski zbor, katerega pevovodja je bil naš Zorko. Zbor je sodeloval pri raznih društvenih prireditvah, posebno Delavskega bralnega društva in je bil najboljši v tedanji Idriji.

Pevski zbor DBD ga prav tako šteje med svoje prve in najboljše pevovodje. Poleg tega pa je zbiral tudi idrijske narodne pesmi, ki jih je harmoniziral in izdal l. 1908 pod okriljem DBD.

Ze kot znan pevovodja je po maturi zapustil Idrijo in stopil v službo Mestne hranilnice v Ljubljani, kjer se mu je nudilo obširno polje za umetniško udejstvovanje. L. 1910 je prevzel vodstvo pevskega društva »Ljubljanski Zvon« in njegova zasluga je, da se je zbor razvil na tako umetniško višino. Širini Jugoslavije je priredil v dobi svojega petindvajsetletnega pevovodskega udejstvovanja nad 60 koncertov.

Kot organizator se je razmahnil tudi preko »Ljubljanskega Zvona« in po pretratu organiziral Zvezo slovenskih pevskih društev, nato pa Hubadovo župo JPZ. Bil je dolgo let njen predsednik in pevovodja.

Poleg organizatorstva je bilo še važnejše njegovo skladateljsko delo, ki je začelo tudi že v Idriji. Arhiv DBD je bil za to najboljši dokaz. Nešteto skladb je bilo še v rokopisu, med njimi tudi »Lepa Vida«, katere odlomek je pel LZ pod njegovo taktirko l. 1936, ob petindvajsetletnici njegovega delovanja. Skladal je za ljudstvo, kakor je sam večkrat delal. Trenutno ni mogoče ugotoviti število njegovih skladb in pesmi, je pa ogromno, saj je bil izredno priden tudi zadnja leta, ko se je bolezen že pojavljala. Zasluga njegovih skladb je, da so postale narodova last, da so ponarodele in to je tudi njegov najlepši in najtrdnější spomenik med slovenskim narodom. Njegove lepe skladbe odmevajo iz koncertnih dvoranah s podeželskih odrov, odmevajo v lepih nočeh kot podoknice in z grobov kot nagrobnice.

Zorko se je pridno uveljavljal tudi kot glasbeni poročevalec in kritik v slovenskih listih in revijah, deset let pa je urejeval glasbeno revijo »Zbori«.

V svojo drago Idrijo, kakor jo je vedno imenoval, se je vračal v vsakem razgovoru. Zato nič čudnega, da je sodeloval tudi v Idrijskem krožku v Ljubljani. Ko smo ga l. 1936 pozdravili ob njegovi slavnosti v imenu rudarja in v imenu Idrije, so mu oči zalile solze. Še danes zvane njegove besede pred Cankarjevim spomenikom na Vrhniko ko je govoril v imenu Idrije o svojem ožjem notranjskem rojaku: »Prav mi Idrijičani ne moremo mimo tega spomenika. Delavska Idrija pozdravlja Cankarja svojega druga v trpljenju, veseli Kurent in naše kotline z goslicami pod pazduho svojega brata. Združeni idrijski popotniki bomo nosili Tvoje ime in delo v svojih srcih kot bodrilo, tolažbo in spomin.«

V Idrijo v novih razmerah ni več prihajal. Trpko je dejal: »Drugi časi so prišli. Starejši Idrijičani samo v spominu še sanjajo o časih, ki so bili. Nova generacija nima o tem več pojma. Odkar je tako, ne gremo več med naše ljube griče, kjer se je tolikokrat razlegala naša pesem, samo v duhu gledamo nazaj v našo ljubljeno Idrijo in želimo časov, ki so bili.« V Idriji je začel svojo pot in delo, v mislih

IDRIJČANI V PRAGI 1926. LETA

Zlata Praga! Središče Slovanstva! Nedosežene sanje mnogih, mnogih, ki hrepene po Tebi. Tudi naše misli in srca so vedno romala k Tebi, naše upanje vate je bilo brezmejno. Ali nam je omajeno danes? Čehi so nam bili vzor dela in požrtvovalnosti in taki nam bodo ostali tudi v bodočnosti. Ni jih uničila Bela gora ne bo jih uničilo Monakovo. Čakali bodo in delali.

Leta 1926 smo jih obiskali. Morali smo jih videti, morali smo se učiti pri njihovem delu v delavnici sami. Vršil se je VIII. vsehokolski zlet dovolj primeren in velika prilika, da bi videli, kaj zmora narod in da bi se pri tem mnogo naučili za naše prilike.

Megleno in deževno je bilo poletno jutro, ko sem se vozil iz domačega kotla po tesni dolni reke do najbližje postaje. Vožnja ni bila prijetna. Temne misli, kako bo romanje začelo in končalo, so vrtale po možganih. Gospodje, ki so mi dali potni list, so rekli, da dobro vedo zakaj in kam potujem.

Postaja. Vlak Joža hiti mimo mene in sikne skozi zobe: sedi in molči. Stisnil sem se v kot kupeja, sedel in molčal. Kaj se godi? Neznano dekle gre mimo in mi stisne v roke potni list. Brez besede. Gledam krog sebe. Sami vprašujoči pogledi in tišina.

Vlak se pomakne. Pogledam skozi okno. Joža maha z roko in želi v mislih srečno pot. Počasi, oprežno in kakor bi tipale po zraku, so se srečavale in zbiralale besede, dokler niso ustvarile jasne slike. Mnogim so zabranili odhod, nekatere pa so celo postavili med stene, kjer so imeli priliko vaditi samo proste vaje. Položaj je bil negotov do meje.

Dočim so se daljni vrhovi kopali v soncu, je bila Baška dolina v megli in dežju. Skozi zadnjo zanjko smo srečno prešli: Čim bolj smo se bližali drugemu svetu, tembolj so se jasnili obrazi, iskriale oči in razvneljaval je jezik.

Bohinj in Triglav v megli. Mora je skopnela iz duš, srce je močnejše bilo, lica so zažarela. Domači obrazi, slovenska beseda, slovenski kraj v svobodi. Vse je bilo nekam nove, nerazumljivo, pravično.

Dolina Save. Pregledamo svoje borne vrste in opazujemo življenje. Vse poje, vrisa, pleše, vse je v zastavah, dekleta v narodnih nošah. Primerjamo dogodke na postajah tu in tam. Ali je mogoče? Je!

Pridružili smo se Sokolom iz župe Sušak-Reka in kmalu smo se spet vozili po trpljenju sorodni slovenski deželi v tuji državi. Kako malo časa je treba od nas do tu, vmes je samo kratek ža-

rek sonca in svobode — Koroška! Zibelka Slovencev! Slovenski Rož, z lepimi vasicami in polji. Dolina Drave. V par urah smo bili od Soče preko Save do Drave. Gosposvetsko polje, jedro naše preteklosti, danes samo še zgodovina. V ozadju so se bliščale v soncu Visoke Ture, naša nekdanja narodna meja na severu. Vlak je drvel naprej, mi pa smo razmišljali o naši preteklosti in bodočnosti. Preko zadnje postojanke Slovencev smo se vozili. Kako daleč na jugu bo ta točka čez par let? Val germanizacije pritiska z vso težo in silo na jug, udarja na Karavanke in sili na Jadran. To smo razmišljali in se zaprli vase. Vlak osemnajstih vagonov je izgledal brez življenja kakor tovaren. Hiteli smo proti Češki.

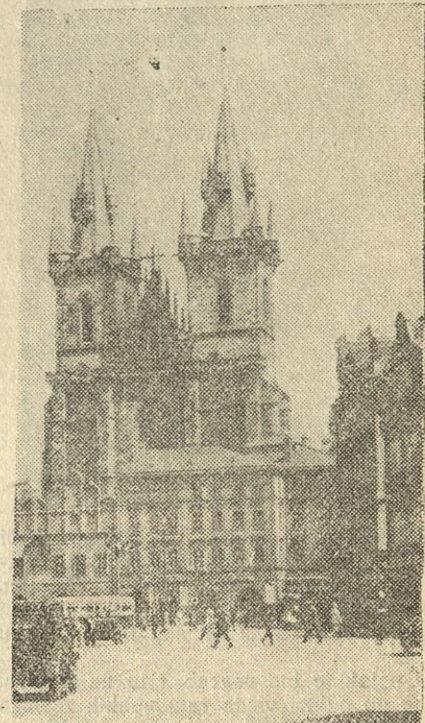
Na Češkem smo. Valovit svet, polja in griči so dremali v zaspanem jutru pod temnimi oblaki, ki so se podili pod nebom. Postaje v zelenju in zastavah. Prvi bratski pozdrav v Taboru pa slovesen sprejem. Češka je drhtela v veselju ob svojem prazniku.

Praga. Sprejela nas je kot brate, ki so prišli iz robstva, da se pri nji odpočijejo. Bili smo gostje Jugoslovansko-češke lige, ki nam je preskrbela udobno bivanje.

Prostori lige so bili določeni za zbirališče, za sestanke, na katerih smo se zbirali vsak dan in prejemali navodila. Že prvi večer nam je predsednik Telovadne zveze v Trstu pod katere okriljem smo se udeležili zleta, dr. Vilfan, sporočil, da je Italija, katere državljani smo bili, odpovedala svojo udeležbo. To je pomenilo, da tudi mi ne moremo sodelovati oficijelno na zletu. Pri telovadbi itak nismo mogli nastopiti, pač pa smo želeli sodelovati pri zaključnem sprevodu. Cilj našega potovanja bi bil dosežen. Za to priliko smo imeli tudi enostavne kroje: dolge temne hlače, črn usnjen pas, belo srajco, trd ovratnik z modro kravato (petelinček) in čepico s senčnikom, na prsih pa trak T. Z. Še isti večer smo dognali, da imamo za seboj varuhe, ki so pazili na naše korake in delo.

Predno so začele zletne slavnosti in med njimi, smo razgledovali mesto in opazovali življenje. Videli smo češko zavednost in delavnost.

Liga, katere gosti smo bili, je pripravila Slovanom iz Italije pozdravni večer. Pogostili so nas z večerjo, na to pa je bil umetniški program in družabni večer. Sodelovala je godba in sokolski pevski zbor iz Novega Sada, ki je pel tudi slovenske pesmi. Po himni so nastopili razni govorniki. Prvi je govoril

PRAGA, STAROMESTSKE NAMESTI

dr. Mandič, ki nas je pozdravil in nas bodril naj se vztrajno borimo za svoje pravice in svobode. Odgovoril mu je dr. Vilfan, ki je razpravljaval o manjšinskem vprašanju in se zavzemal za lojalno ponašanje manjšine proti večinski državi. Govorili so še urednik Večernega Slova, Hrvatske reči in tedanji gerent mestne občine ljubljanske g. Turk.

Pri zaključni manifestaciji vsega sokolstva, pri sprevodu, člani Telovadne Zveze v Trstu nismo sodelovali iz razlogov, ki sem jih že omenil. Določili so nam zato nekako častno mesto pri spomeniku sv. Vavla pred muzejem. Tu smo gledali ves sprevod. Kot posamezniki smo pri vseh prireditvah nekoliko utožili v silni množici, pri sprevodu pa bi bili prišli kot celota do izraza. To je bil tudi drugi in glavni propagandni namen naše udeležbe na zletu.

Hitro, prehitro so minili dnevi našega bivanja v Pragi. Slovo je bilo težko, prav tako pa tudi od gostiteljev, ki so nam šli na roko in nam omogočili, da smo si ogledali mesto in njegove zanimivosti. Imeli smo olajšan dostop do mnogih reči, pri drugih pa vsaj znizano vstopnino. Zapustili smo Prago in češka zemlja se je nam hitro izmikala pod nogami. Na vsaki postaji prisrčen sprejem in slovo in že smo zdrknili spet vase in onemeli. Vozili smo se preko tujega klina, ki loči bratska naroda in kmalu dospeli v Jugoslavijo, v Maribor in par ur zatem v slovensko središče.

Kako je bilo tedaj doma. Nihče ni vedel. Onim, ki so se vračali z železnico, so pobrali vse spomine iz Prage in jim odvzeli potne liste. Jaz sem jo pa mahnil peš preko hribov in prispel srečno domov.

Čez 14 dni se je vršil zadnji javni nastop, telovadni nastop idrijskega telovadnega društva, ki je bil tudi zadnji nastop v Julijski Krajini. Telovadci so nastopili v novih krogih: belih hlačah in majcah s črnimi našivi: znak časa in razmer. Kmalu za tem pa je oblast razpustila društvo z utemeljitvijo, da vrši protinarodno in protidržavno delo.

Izlet v Prago nam je pustil silno lepe vtise. Lepa je dežela, lepa, divna je Praga, dobri in gostoljubni so ljudje. Ko si jo enkrat doživel v vsem razmahu in v vsem razkošju, z odprtim srcem in rokami, tedaj si ponovno želiš k njej, danes morda bolj kot kdajkoli prej.

L. B.

POKLONSTVENI POHOD ZAGREBAČKOG SOKOLSTVA OPLENCU I AVALI.

Primamo: Kao jednu od svojih obveza u Sokolskoj Petrovoj Petoljetnici preuzelo je zagrebačko Sokolsko društvo 3., da ove godine organizira poklonstveni pohod članstva i naraštaja zagrebačkih sokolskih društava na grob Viteškog Kralja Mučenika Aleksandra I. i na grob Neznatog Junaka na Avalu sa posjetom Beograda.

Pohod će se izvršiti 8 i 9 septembra o. g. Iz Zagreba će učesnici poći dne 7 septembra o. g. uvečer direktno za Mladenovac, a na povratku iz Mladenovca provest će najveći dio svoga vremena u razgledanju Beograda i njegovih znamenitosti.

Podnesena je molba nadležnima za odobrenje veće povlastice u vožnji željeznicom i ako ista bude povoljno riješena smatra se, da će broj učesnika biti vrlo velik tako, da će ovaj pohod predstavljati osobito lijepu nacionalnu manifestaciju zagrebačkog Sokolstva.

O svima detaljima ovog pohoda biti će članstvo sokolskih društava obavješteno posebnom okružnicom preko svojih jedinica, pošto budu svi pripremni radovi završeni

L. B.

MIZERNE POKOJNINE IDRIJSKIH RUDARJEV BODO ZNIŽANE

Idrija, februarja 1939. — (Agis). — O težkih, da, nevzdržnih razmerah, v katerih živi ogromna večina idrijskega prebivalstva, posebno še rudniški upokojeenci in njihove družine, je »Istra« že ponovno poročala.

Toga bede še ni dovolj! Napovedujejo namreč, da bodo pokojnine ponovno znižane in da je odlok že pripravljen. Značilnost odloka pa bo menda v tem, da ne bo zadel le delavstva temveč tudi paznike, pisarniške uradnike ter sploh nižje nameščence, ki sicer v aktivni službi uživajo precejšnje ugodnosti in razmeroma prav lepe plače. S tem odlokom bodo torej pokojnine izenačene za vse nižje nameščence, ki so z izjemami vsi Slovenci.

Da bo bolj umljivo, v kako bedo bodo pahnjeni bodoči rudniški upokojeenci pri nas naj navedemo za primer, da znaša dosedanja pokojnina rudarja mesečno 257.— Lir. Aktiven rudar prejema mesečno 300—350.— Lir. Pazniki in pisarniški uradniki njihove stopnje so v aktivni službi kaj dobro plačani, prejemajo namreč do 1000.— Lir mesečno. Po pripravljenem odloku pa bodo vsi ti, ki bodo v bodoče upokojeni, prejemali mesečnih reči in piši 150.— Lir! Kdo naj s tem živi, posebno še, če ima družino? Pazniki bodo vsaj lahko kaj prihranili, za črne dni upokojeencev, ki se jim s tem obetajo, toda kaj bodo s tem denarjem rudarji, ki že sedaj trpijo pomanjkanje? Iz navedenega bi se dalo sklepati, da ima napovedani odlok poleg pretirane štednje tudi drug namen: onemogočiti obstoj stotinam rudarskih družin, jih prisiliti, da se razkrope s trebuhom za kruhom in tako uničijo kompaktnost slovenskega prebivalstva našega mesta, ki je bilo dosedaj kljub vsem teo-

na Idrijo ga je končal. Še pred kratkim smo čitali v listih njegov poziv rojakom da ga podprejo pri izdaji njegove »Zbirke idrijskih narodnih pesmi«. Ob njih je pognal kot cvet, ob njih je umrl, ne da bi dočakal onega težko pričakovanega dne, ko bodo zagledale beli dan.

Ni mu bilo dano, da bi bil pokopan poleg svoje ljube mame, nad njegovim grobom ni kljukala šina iz njegove rudarske pesmi, niti ni donel zvon z lin Sv. Barbare. Slovenski narod pa mu je zato odkazal

bam in trpljenju neporušljivo in trdno, ter polagoma tik ob meji ustvariti novo italijansko mesto, ki naj bi imelo odločilen pomen v asimilacijski politiki za vso okolico.

Pa tudi iz gospodarsko-socialnega stališča je odlok zelo krivičen. Izdelan je bil lani, torej v letu, ko je produkcija živega srebra v povojnih letih dosegla maksimum ter je bila enaka rekordni produkciji iz l. 1913., kljub sedanjemu trikrat manjšemu številu delavstva. Malj napredek v tehničnem pogledu n. pr. vrtilni stroji na tekoči zrak, v tej primerjavi skoro ne pride v poštev. Tudi cena živega srebra je trdna in visoka, kar je povsem razumljivo pri sedanjih visoki aktivnosti oboroževalne industrije pa tudi drugih tehničnih panog, zraven tega pa ima Italija kar nekaj monopol na živo srebro in lahko diktira cene po mili volji, saj je lastnica dveh največjih rudnikov živega srebra, ker Almaden v sedanjih razmerah ne pride v poštev. Zakaj torej ta strašen pritisk na ljudi? Ne vemo drugega odgovora kot onega, ki smo ga v prednjem odstavku navedli.

Inženir Ricci, rudniški ravnatelj in predsednik evropskega trusta za živo srebro, bi za izboljšanje skrajno slabega gnotnega položaja našega rudarja na merodajnih mestih lahko marsikaj dosegel. Toda on noče! Nasprotno, trudi se pokazati čim večjo vneto za varčevanje in tlačenje naših ljudi in po delavskih hrbtih zleži še višje... S svojim nesocialnim postopanjem je že davno omržen med delavstvom in ga idrijsko prebivalstvo v medsebojnem pogovoru sploh ne imenuje drugače, kot z ne baš laškavim nazivom »Neron«, ki so mu ga dali radi njegove nesocialnosti.

mesto, ki mu gre v svobodni domovini in v krogu slovenskih skladateljev, poleg Hubada in Adamiča.

Idrija, Idrijičani in vsa Slovenija so spet zgubili odličnega kulturnega delavca. Spomenik si je postavil sam v svojih delih, v katerih bo živel večno. Dolžnost njegovih ožjih rojakov je, da podprejo izdajo njegovih idrijskih pesmi ter tako udarijo pečat na njegovo delo: Zorko je bil, je in bo naš! Slava njegovemu spominu!

Dr ŽIVKO PETRIČIĆ

PRIJATELJ ISTRE I ISTRANA

U prošlom broju smo tek sa par riječi registrirali smrt dra. Živka Petričića, predsjednika Jugoslovenske Matice u Zagrebu, jer smo žalosnu vijest o njegovoj smrti bili primili u času, kada je naš list ulazio u štampu.

U petak je bio pogreb, i to na državni trošak po odluci vlade radi velikih zasluga dra. Petričića. Velik broj Istrana bio je na sprovodu, a oktet Pjevačkog zbora društva »Istra« otpjevao je pred mrtvačnicom Brajčinu Mažuranu. Nad grobom se oprostio od pokojnika dr. Srećko Zuglia, a pred mrtvačnicom je dr. Fran Brnčić izrekao ovo posmrtno slovo:

Žalobni zbor!

I opet smo se danas sakupili u ovom gradu vječnog mira, da odamo zadnju poštu jednom od naših najmilijih, najplemenitijih i najispravnijih rodoljuba i prijatelja, našem blagopok. Živku.

Dragi Živko!

Kao sin našeg kršnog Senja, Ti si se već kao djak senjske, a kasnije riječke gimnazije, i kao sveučilištarac, bacio sa mladenačkim žarom i zanosom u borbu za potlačena prava hrvatskoga naroda, koji je tada stenjaio pod tudjinskim jarmom. Svršivši nuanke, posvetio si se sudstvu, nu tadašnji kruti režim nije Ti dozvoljavao da ispoljuješ svoj patriotizam, radi česa si odabrao odvijetništvo kao slobodnije zvanje, te si odmah stupio u prve redove naših predratnih nacionalnih boraca. Kao zastupnik na Hrvatskom saboru borio si se kao lav kroz punih 12 godina, ponajprije kao član Starčevićeve stranke prava, a kasnije kao član hrvatsko-srpske koalicije za oslobođenje našeg naroda ispod tudjinskog jarma.

Nakon sloma, odnosno nakon ujedinjenja našeg naroda, biran si u znak priznanja za Tvoj dugogodišnji, nesebični i požrtvovni rad u Narodno vijeće i u Privremeno narodno predstavništvo u Beogradu, a u prvoj narodnoj vladi bio Ti je povjeren portfelj ministra poljoprivrede.

Cijeli Tvoj dugogodišnji rad prožet je bio velikom ljubavi za svoj narod i Tvoje su zasluge u tom pogledu neprocjenjive.

Nu neprocijenjive su Tvoje zasluge i za Jugoslavensku Maticu, čiji si Ti bio osnivač i dugogodišnji predsjednik. Znajući da Tvoja obitelj vuče svoj korijen iz ubavih Poljana ispod gorde Učke u Istri, Ti si kao pravi Istranin posvetio ovoj našoj ustanovi toliko ljubavi i požrtvornosti i brinuo si se za hiljade i hiljade naših izbjeglica, da si zaslužio da Te nazovemo ocem i hraniteljem naših istarskih bijegunaca, koji će Te do svoje smrti zadržati u najljepšoj uspomeni.

Tko si Ti bio, dragi Živko, znadu najbolje čitave falange naših predratnih i poratnih najsvjetlijih i najnesebičnijih narodnih radnika i velikana kojima si Ti bio mnogo puta desna ruka, bez buke i hvale, služeći im najmarljivije i najpredanije u skromnoj tišini, ali sa velikim uspjesima, jer si znao uložiti u svoj rad pored žarke narodne ljubavi i svoje zamjerne umne sile.

To vrlo dobro znadu vidjene ličnosti našeg svijeta širom prostrane i drage naše domovine, ma da se u zadnjim godinama nisi mnogo isticao u našoj široj javnosti.

Tvoj karakter bio je čvrst kao onaj čvrsti senjski kamen na kojemu si se rodio, a danas oplakuju Tebe ne samo Tvoja ucviljena udova i Tvoja djeca nego i mnogobrojni Tvoji prijatelji i štovatelji, koji su se danas okupili oko Tvoje odra kao i cijeli naš narod koji si tako ljubio.

Dragi Živko, neka Ti bude lahka ova naša gruda koju si toliko ljubio.

Slava Živku Petričiću!

POGRANIČNI PROMET S RIJEKOM.

Po odredbi ministarstva finansija u pograničnom prometu između Sušaka i Rijeke s jedne strane i Zameta i Rijeke s druge strane smije se dnevno iznositi samo 50 dinar a u kovanom novcu po osobi. Do sada se smjelo iznositi 100 dinara

TRŽAŠKI SLOVENC I V DAVNINI

Pod tem naslovom, je avtor, ki se skriva pod psevdonomim »Adriaticus« v zadnji številki ljubljanske revije »Čas« objavil zanimivo razpravo, s katero hoče »pokazati, da so Slovenci v Trstu živeli že v davnih stoletjih, in s tem izpodbiti precej razširjeno mnenje (h kateremu se n. pr. nagiblje dr. Milko Kos v svoji »Zgodovini Slovencev«), da so se naseljevali v mesto šele morda v 18. in 19. stol. V razpravi se je takrat omejil na dokaze iz družinskih imen, in sicer v samem mestu, in ne morda v kmetski okolici. Zbral je tako veliko bolj in manj znanega materiala v zaočkroženo celoto, ki bo gotovo izpolnila svoj namen. Člankar navaja slovanska imena

iz raznih seznamov, ki segajo od leta 1200 pa do leta 1848, ko »je nastala nova doba za Slovence, doba narodne probuje, kulturnega razmaha in politične organizacije«. »Podrobna analiza imen za to dobo ne bi imela več tistega pomena, kot za davno preteklost. Trenje obeh narodnosti prehaja v nove oblike, spor se vedno bolj ostri. Začenja se sistematično delo raznarodovanja, mnogo se dela za spremembo in popačenje slovenskih priimkov, dokler se to slednjič ne uzakoni. Okoli l. 1926. je v Trstu še tretjina slovenskih priimkov, nad katere se je spravila birokracija, da jih izbriše s tega sveta. Toda zgodovina se ne da izbrisati«.

IDRIJČANI V TUJI LUČI

Postonjski župnik in dekan Peter Hitzinger je izdal g 1860. nemški pisano knjigo o idrijskem rudniku. Proti koncu svojih izvajanj se dotakne tudi idrijskega prebivalstva in pravi:

»Veliko večino idrijskega prebivalstva tvorijo Slovenci. Prav tako je tudi vsa okolica čisto slovenska. Priseljeno osobje nemškega uradništva se je v večini stopilo s slovenskim življenjem. Zato je ljudski in občevalni jezik v mestu slovenski, le imena rudniških naprav in strokovni izrazi so se prilagodili nemškemu izrazom (pokvarjenke v narečju). Nemški jezik prevladuje le v kogu uradništva in izobraženec, predvsem rojenih Nemcev, sliši pa se pogosto tudi med rudarji. Toda temu je bolj vzrok ljudskošolska vzgoja kakor pa pokolenje posameznikov.

V značaju Idriječana je mnogo pobožnosti, ki se izraža ob raznih prilikah. Dobrotornost in živahnost sta njegovi lastnosti, ki se izražata v šali, petju in godbi. Bratska družabnost in zvesto tovarištvo so njegove svetle lastnosti, ki se ne zgubijo niti v

tujini. Izredna pridnost in mravljična delavnost se zrcalijo pri vsakem delu, ki ga opravljajo prebivalci rudarskega kraja. Izredna čistoča je doma prav tako v rudniku kakor v domači hiši in se opaža tudi na obleki in drugje.

Idrijskega rudarja je treba pohvaliti, ker je za vsako delo sposoben in priročen; on ni samo kopač, pač pa tudi zidar in tesar; znaide se tako pri delu v rudniški čistilnici in pripravljalnici, kakor tudi v drobilnici rude; prav tako pa je uporaben tudi v žgalnici. Rudar ne dela samo to ker mora, temveč vloži v delo vso svojo silo in moč, zato ima povsod priliko za zaslužek. Tudi idrijske žene so pripravne za vsako žensko ročno delo. Šivajo in pletejo za domačo potrebo, oskrbujejo vrtove za sočivje in cvetice ter izdelujejo fine in debeliše čipke. Fineše čipke razpečavajo deloma po Kranjskem, večji del drugih pa po Istri in Hrvaškem. Letni čisti dobiček čipk cenijo nad 15.000 fl. Idričanke si zato nabavljajo čisto in primerno nošo, ki je nekako v sredini med meščansko in kmetsko. B. L.

Naknada ratne štete našim Istranima

Zagreb, 1. marta. — Današnji »Hrvatski dnevnik« donosi pod gornjim naslovom ovaj članak u svojoj političkoj rubrici:

»Medju mnoge nepravde, koje su sve dosadašnje vlade nanijele Hrvatima — a u ovom specijalnom slučaju i Slovenima — spada i pitanje ratne štete, koju su pretrpjeli naši ljudi iz Istre, Primorja, Gorice itd. Kad se u studenom 1917. talijanska vojska povukla iz tih krajeva, našli su ti ljudi svoje domove u strašnom stanju: rat je učinio svoje. Od tog su vremena ti ljudi proživjeli čitav niz razoračaranja. Već godine 1917. počele su austrijske oblasti praviti statistiku o ratnoj šteti, a počelo se u vrlo čednoj mjeri i s rekonstrukcijom porušenih kuća — u prvom redu počudnim ljudima, a tu baš nije bilo mnogo naših. Nakon svršetka rata i dolaska talijanskih vlasti odmah su izradjivane nove statistike. Popisale su se sve štete bez razlike narodnosti ili državljanstva oštećenih, a počelo se također energično graditi — pri čemu se, što je razumljivo, pazilo na narodnost i državljanstvo. Medjutim su mnogi naši ljudi napustili te krajeve nadajući se, da će im šteta biti naknadjena tim više, što i mirovni ugovori odredjuju, da oštete spadaju u dužnost pojedinih država za njihove državljanke. Kod nas je god. 1922. donesen »zakon o ratnoj šteti«, ali taj se odnosio samo na područje Kraljevine Srbije i Crne Gore. Tek je kasnije protegnut i na Srijem. Godine 1923

prihvatila je skupština na prijedlog pok. dra. Žerjava rezoluciju, da se ima nadoknaditi šteta takodjer našim ljudima iz Istre, Primorja itd. Ministarstvo socijalne politike sabralo je iz toga podatke o toj šteti — a ti podatci leže sada već 16 godina u jednom ormaru ministarstva socijalne politike u Beogradu. Osam godina kasnije, za vlade Petra Živkovića donijele su beogradske novine vijest, da će pitanje ratne štete Istrana biti uskoro povoljno riješeno. I od toga vremena prošlo je već osam godina — bez rezultata. I prošle se godine navodno radilo na rješavanju toga pitanja. Čulo se, da je tadašnji ministar socijalne politike tražio punomoć za izdavanje obveznica ratne štete, a ministar dr. Krek izjavio je u finacijalnom odboru skupštine, da će ta šteta biti likvidirana još u godini 1938. To je obećanje ostalo neisplunjeno i čeka, da se sada izvrši. Prama službenim statistikama radi se o ukupnom iznosu od kojih 60 milijuna dinara, a tiče se 1500 obitelji. Za oštećene iz Srbije, Crne Gore i Srijema izdano je za 4 i pol milijarde dinara obveznica ratne štete, a da se na svakih osamdeset obveznica štampala još samo jedna za Istrane, bila bi i ova stvar uređjena. Oni, koji su godine 1920 dobili te obveznice, uživaju već 16 godina kamate — to znači najmanje 550 dinara po obveznici — a osim toga sudjeluju i kod zgoditaka. Vrijeme je, a i pravda traži, da se pomogne i našim Istranima, koji su toliko postradali.«

Roparski napad v Vremah

V Goricih pri Vremah se je dogodil na pustni terek zvečer roparski napad. Neznanca sta ob 10 zvečer prišla v hišo Novakovih, kjer stanujeta Ivan Novak, star 65 let in Marija Novakova stara 63 let s tremi vnukinjami. Ko so vnukinje odšle na ples k Deklevovim, sta dva neznanca z maskami na obrazu potrkala na vrata. Ko je stavec z nezaupanjem odpiral vrata, sta ga zlikovca podrla na tla s puškinim kopitom. Ko se je stavec dvignil in se pričel braniti s srpom, sta ga zlikovca ranila po glavi, a ju je tudi on ranil po obrazu. Ko so tudi starko podrla na tla, so pričeli iskati denar, a našli so samo 60 lir, pa so takoj pobegnili. Stavec, ki je bil manje ranjen, je imel še toliko moči, da je odšel do bližnjih hiš, kjer je javil, dogodek. Oblasti so pričele takoj s preiskavo, ki pa za sedaj ni prinesla zaželenih rezultatov. Domneva se, da so roparstvo izvršili znani, če ne domači ljudje, ki so prav dobro poznali Novakove in njihovo življenje. Ker je bilo stanje obeh nevarno so ju takoj spravili v bolnišnico, kjer so zdravniki ugotovili, da ima Novakova počeno lobjanjo in se še vedno nahaja v nezavesti. Poleg tega ima še številne in velike rane na glavi in po rokah, tako da je njeno stanje zelo nevarno. Novak ima velike rane na glavi in desno oko v nevarnosti

Topla hrana za učence

Reka, februarja 1939. — (Agis) - Po nekaterih občinah v reški pokrajini so v jeseni uvedli novost, ki je prav za prav v veliko korist šolobveznim otrokom. Vsak učenec ljudske šole dobi dnevno malico, in sicer kos kruha z marmelado. Na čigav račun gredo stroški za te malice, ni znano, brčkone pa jih morajo plačevati občani sami. Pred tedni pa se je razširila vest, da bodo malice nadomestili s toplimi obed, katere bodo prejimali otroci enkrat na dan. Rečeno je bilo, da bodo začeli z obed ž z februarjem, vendar do tega ni prišlo. V posameznih vaseh so določili že žene, ki naj bi kuhale te obede in ki bi za delo dobivale po 100 lir na mesec. V ta namen so določili gospodinje, katerim je poverjeno vodstvo dopolavora ali žene onih posestnikov, ki oddajajo v najem sobe za šolski pouk itd. Kdo bo kril stroške za obede ne povedo. Prav gotovo bodo tudi tu občinske blagajne krile večji del stroškov, če že ne vseh. Ob tej vesti se spominjamo onih let takoj po okupaciji, ko so vojaki v posameznih krajih razdeljevali ljudskošolskim učencem vsak opoldan »menažo«. A to je trajalo le malo časa in gotovo tudi sedaj ne bo, če bodo v ta namen sploh kaj storili!

Gradja za našu povijest

Od jednog čitatelja emigranta i potpisnika donjih podnesaka primili smo prepis ovih dvaju protesta iz god. 1919, kada je naredbom Pomorske komande u Puli bio ukinut hrvatski jezik u uredima.

Protest u originalu glasi:

Alla Presidenza del Tribunale Circolare in Pola.
Con riguardo al bando del Comando in Capo della Piazza Marittima di Pola dd. 13 febbraio 1919 pubblicato sugli albi della città di Pola concernente l'introduzione della lingua italiana quale esclusiva lingua ufficiale negli atti e nelle pertrattazioni presso questo Tribunale, i firmati, consci che tale misura statuisce l'eliminazione della lingua serbo-croata negli uffici pubblici, dichiarano che quali funzionari di nazionalista s'va non vi possono coooperare.

Pola, addi 1. marzo 1919.
Albino Radikon, giudice m. p.
Dr. Martin Klunić, ascolt., m. p.
Simone Vitanović, capocanc., m. p.
Jos. Šabljaj, off. di canc., m. p.
Slavko Germ, ass. di canc., m. p.
I. Fabijanić, off. d' cane., m. p.
Giorgio Corazza, cons. di Trib., m. p.
Ugo Karaman, giud. distr., m. p.
Federico Muha, giud. distrett., m. p.
Dr. Antonio Buzolic, giud. distr., m. p.
Bartol Sulina, uff. di canc., m. p.
Dinko Volarić, off. di canc., m. p.
Jos. Gabrijević, off. di canc., m. p.
Max Kalin, ass. di canc., m. p.

Prijevod tog protesta glasi:

Pretsjedniku Okružnog suda

u Puli.
Obzirom na raspis Glavnog komandanta Pomorske luke u Puli od 14 februara 1919 obnarodovanog na javnim tablama Pule glede uvođenja talijanskoga jezika kao isključivog službenog jezika u spisima i raspravama kod tog suda, potpisani, uvjereni da takova mjera predstavlja isključivanje srpskohrvatskog jezika iz javnih ureda, izjavljuju da kao činovnici slavenske narodnosti ne mogu sudjelovati (u radu tog suda). Potpisi.

Mjesec dana iz toga, na poziv pretsjednika suda, da potpisana petorica posluže kao tumači u raspravama, odgovorili su mu sljedeće:

Alla Presidenza del Tribunale Circolare in Pola.
I sottoscritti impiegati giudiziali dichiarano, in merito all'invito loro rivolto dal sig. Presidente, che non sono in grado di fungere da interpreti della lingua serbo-croata e che del resto si richiamano alla loro anteriore dichiarazione dd. 1. marzo 1919.

Pola, li 2 aprile 1920.
Bartol Sulina, uff. di canc., m. p.
Jos. Šabljaj, off. di canc., m. p.
Dinko Volarić, off. di canc., m. p.
Slavko Germ, ass. di canc., s. r.
Max Kalin, ass. di canc., m. p.

Prijevod glasi:

Potpisani sudski činovnici izjavljuju, na poziv što im ga je uputio gosp. pretsjed. suda, da ne mogu služiti kao tumači srpskohrvatskog jezika i da se, uostalom, pozivaju na svoju raniju izjavu od 1 marta 1919 god. — Potpisi.

Medjutim, kada je učinjen prepis gornjih dokumenta 1920 god. u julu, posljednja izjava nije bila protokolirana, jedino je bila priključena prvot.

»OBZOR«
O ČERMELJEVOJ BROŠURI

U zagrebačkom »Obzoru« od 13 o. mj. prikazana je studija dra Lave Čermelja »Bilanca našega naroda za mejami«. Između ostaloga »Obzor« veli:

»Istaknuti i plodni slovenski kulturni radnik na području narodnih manjina, dr. Lavo Čermelj, koji se sustavno bavi problemom narodnih manjina, a napose položajem hrvatskih i slovenskih manjina u susjednim državama, objelodanio je nedavno u posebnom publikaciji prikaz pod gornjim naslovom, koji je prije toga izašao u slovenskoj reviji »Misel in delo« (Ljubljana 1939.). Dr. Čermelj ističe, da bi bila nepotpuna bilanca, koju je spomenuiti ljubljanski časopis izvršio prigodom 20-godišnjice opstanka Jugoslavije donijevši niz različitih članaka i prikaza, kad se »ne bi pri tom obazirali i na skupine našega naroda, koje su po svjetskom ratu ostale s one strane državnih granica«. Oslanjajući se u prvom redu na službene izvore, a tek u drugom redu na »naše lastne neuradne ugotovitve«, koje uzima u obzir kad želi dokazati manju ili veću vjerodostojnost službenih dokumenata, slovenski autor želi prikazati stanje naših narodnih skupina te konstatirati koliko pojedine države službeno priznaju tu njihovo postojanje, kao i to, u koliko su mjeri ispunile obveze o zaštiti manjina.«

Prikazujući dalje navode iz te brošure, članak svršava: »I ova rasprava dra Čermelja odlikuje se kao i ostala njegova djela, mirnim i solidnim razmatranjem, potkrepljeno tabelarnim statističkim podatcima.«

MHKD NA GOSTOVANJU U ŠVICARSKOJ.

Pod tim naslovom je Matica hrvatskih kazališnih dobrovoljaca izdala brošuru o svome gostovanju u Švicarskoj sa izvacima iz kritika švicarskih listova o tom gostovanju. U brošuri je i slika »baluna«. U našem božićnom broju je opširno pisao o tom gostovanju tainik MHKD g. Ernest Radetić, a bili smo donijeli i razgovor sa pročelnikom g. Aleksandrom Freudenreichom.

KRČKI KALENDAR

Društvo Krčkih Hrvata u Zagrebu izdalo je »Krčki kalendar« za 1939. Uz ostale vrlo dobre priloge (Bonifacić, Jelenović, Stefanić i drugi) objavljuje u tom kalendaru N. Žic prikaz starih pravnih propisa i statuta na Krku, a Ing. dr. Plo Pavlinić dao je jedan gospodarski članak.

KULTURNE VEZE

»Sokos«, organ Saveza sokola Kraljevine Jugoslavije u Beogradu donosi ovaj članak:

»Izložba talijanske knjige u Beogradu i u Zagrebu, kao i izložba talijanskog portreta pred nekoliko mjeseci u Beogradu, predstavljaju događaje od velike kulturne važnosti i mogu zaista da znače datum u međusobnom kulturnom upoznavanju i zbližavanju jugoslovenskog i talijanskog naroda. Mi se ni ranije nismo klonili toga da talijanski narod duhovno upoznajemo, pa su mnogi od najviših predstavnika našeg nacionalnog duha završili škole u Italiji, učili od velikih majstora talijanske umjetnosti i poezije, i inspirirali se na ljepotama i duhovnom životu Italije. Mi smo to činili i onda, kada politički odnosi naše dvije zemlje nisu bili mirni; kao i onda kada se na drugoj strani o našoj kulturi nije laskavo govorilo.

Medjutim, ma koliko da priznajemo da naš narod od talijanske umjetnosti i kulture može više da nauči, nego li talijanski narod od naše, svjesni smo da i u tom našem duhovnom carstvu postoji priličan zbir vrijednosti, koje prelaze granice naše zemlje.

I povrh svega ostalog, ne smije se smetnuti s uma da je jugoslovenska kultura jedna ista, ma gdje ona ponikla. Jugoslovenska knjiga, pjesma ili slika pripadaju istoj cjelini, bile one napisane ili izrađene u jugoslovenskoj državi, ili u krajevima jugoslovenskih manjina, koje su u stranim državama. Bilo bi apsurdno kada bi neko svoje poštovanje prema talijanskoj kulturi ograničio na ono što je stvoreno u granicama Kraljevine Italije, a ne na pr. na one talijanske pisce, koji su prije rata živjeli u Austriji. I prema tome, poštovanje koje talijanska javnost i talijanski mjerodavni krugovi hoće da ukažu jugoslovenskoj kulturi u Jugoslaviji, treba u istoj mjeri da se manifestuje i tamo, gdje im je to još bliže i još lakše, dakle prema jugoslovenskoj kulturi kod jugoslovenske manjine u Italiji. Jer, ako je jugoslovenska kultura u Jugoslaviji dostojna pažnje talijanske javnosti, onda ni jugoslovenska kultura naše manjine u Italiji nije manje dostojna te pažnje, pogotovo kada se zna, da su ti krajevi dali Sloveniji čitav niz najboljih njenih pisaca i umjetnika, jednako kao što je Istra dala hrvatskoj kulturi tolika slavna imena.

Marinetti in futurizam

Pred kratkim je obiskao Beograd italijanski futurist in član italijanske akademije F. T. Marinetti. Prišle je k otvorenju italijanske knjige. Sveđa so ga takoj napadli novinari in ga pričeli spraševati. On namreč zelo rad videl, da vzbuja pozornost in da lahko govori za javnost. Tiste dni je minilo 30 let od začetka futurizma. To gibanje je imelo pri nas in v svetu zelo majhen odmev in kratko dobo življenja. Vsi njegovi največji voditelji in začetniki so spremenili svojo smer in razvoj in so se od futurizma, tako v slikarstvu, literaturi in drugod, zelo oddaljili, da, prešli so celo v popolnoma druge smeri. Marinetti pa je ostal še vedno velik futurist in zaverovan v njegovo vrednost.

»Trideset let futurizma! Toda futurizem se ne meri s leti. Futurizem je duhovno gibanje, on je gonilo, ki naj napravi progres v umetnosti, v pokretu, v načinu kako se gleda življenje. Pehati naprej, samo naprej — to je futurizem. Italija ima ogromno preteklost. Ta preteklost lahko pritiska, uspa, davi na tebi naprej. Italiji je grozila ta preteklost. Treba jo je bilo pahniti naprej, k bodočnosti. To je futurizem. Zato smo mi govorili, da je norec pametnejši od modrija, na in mladenič bolj umen kot starec.«

V čem je ustvarjenje futurizma? »V fuizmu! Fuizem je ostvaril futurizem. Futuristi so našli v fuizmu svojo realizacijo. Zato so oni — optimisti. Mussolini je stopil naprej. On je povedel Italijo tja. In to — futuristično, to se pravi v prvi vrsti hrabro.«

Vprašali so ga dalje, kaj misli o najslavnejšem futuristu Majakovskem, ki je napravil samomor.

»Majakovski je bil najbolj talentiran slovenski futurist. Bil je stisnjen in je naredil samomor. Zakaj? To je ono, kar sem vam prej dejal: zato, ker on ni, kot mi futuristi v Italiji, našel svoje uresničenje v političnem sistemu.«

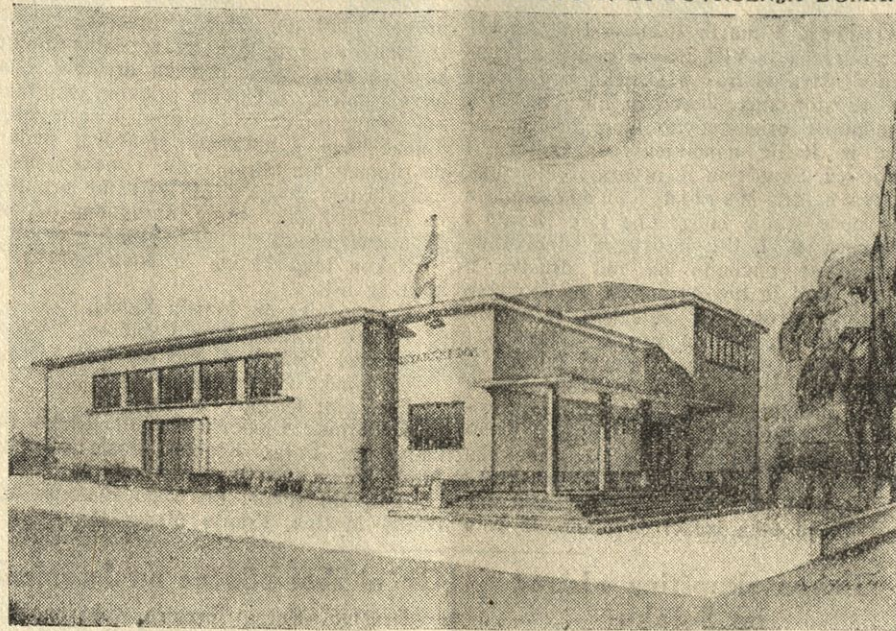
Bodočnost futurizma?

»Futurizem je sistematična revolucija literature in umetnosti... Počakajte! To sem sedaj prvi krat rekel: sistematična revolucija literature in umetnosti! To je najboljša definicija! Da. — Sedaj sem jo privrkal izrekel. Vprašate me o bodočnosti. Vsa poezija bodočnosti bo v aero-poeziji in aero-slikarstvu. Danes je aviacija ogromno razvila. Kdaj je preje človek z višine štiri tisoč metrov opazoval svet? Mi hočemo dati dušo tega človeka in ne samo njo ampak tudi — motor. On doživlja čuda. On gleda svet iz zraka. To vse postaja nadzemeljsko: Pejzaži so se utopili, ljudi ni več. Vidite, mi hočemo dati to norost impresionizma, to norost hitrosti, to nadzemeljsko izživeljanje. V Benetkah smo imeli na Bienalu 38 aero-slik. Moja žena Benedeta je aero slikar. Na 3.000, na 4.000 metrik višine je ona odkrila neko posebno zeleno barvo in plavo in poseben siv ton in zaledenel zrak. O tem včasih slikarji niso niti sanjali. Nato brzina, pa obrnjeni motivi, gledani za časa lupingov, pa morje, ki se prikazuje kot nepremična plava ploča, ki stoji vertikalno kot modri zid. Koliko je tu možnosti novega, vedno, živega futurističnega izražanja. Kaj pravite na to?«

Tudi mi vprašamo sebe in vas, ki morda to citate, kaj pravite na to. Marsikdo bi dejal, da bi bil potreben za razgreto futuristično glavo morda mrzel obkladek. — Ž. J.

„Istarski dom bana Matka Laginje“ je pod krovom

APEL NA EMIGRANTE I PRIJATELJE ZA POMOĆ RADI DOVRŠENJA DOMA.

»Istarski dom Matka Laginje« u Zagrebu

»Istarski dom bana Matka Laginje« u Zagrebu je pod krovom. Uz pomoć članstva »Istre«, raznih prijatelja; humanih i novčanih zavoda, Saveza i saveznog pretsjednika dr. I. M. Čoka, uspjelo se spremić taj naš dom pod krov, ali — sredstava je ponestalo i daljnji rad je zastao.

Od kakove će koristi i važnosti biti taj dom za našu emigraciju kada bude dogotovljen potrebno je istaći, da će se u prostanoj zgradi moći smjestiti društvena uprava »Istre«, socijalni odsjek društva, omladinska sekcija, Istarski akademski klub i društvena čitaonica. Uz prostorije za društveni rad predviđena je dvorana za cca 500 osoba, koja će služiti za predavanja i za sve društvene priredbe.

Dovršeni dom i uselenjem društva »Istre« i svih područnih ograna (sekcija), automatski otpadaju mnogi tereti što ih danas imade i koji naše društvo pritiskuju, a omogućen će biti nesmetano svestrani društveni rad za boljitak cjelokupne naše emigracije u vršenju njezine političke kulturne i socijalne zadaće.

PREMIJERA BEVKOVE KOMEDIJE V MARIBORU

Nedeljsko »Jutro« poroča iz Maribora:

»Partija šaha«. To je komedija Franceta Bevka u treh dejanjih. Njena krstna predstava je bila ob proslavi srebrnoga umetniškoga jubileja g. Vala Bratine na mariborskem odru, kjer je svojčas kot upravnik in pozneje kot ravnatelj drame tako uspešno in plodno oral kulturno ledino.

France Bevk ni zajel v tej svoji novi komediji nobene posebne problematike. Gre za zakonski trikot. Bevkova obdelava tega motiva ne zbujja kakšne kulturne senzacije. Tega tudi pričakovali nismo. Vtisnil pa je tej svoji komediji neko posebno obliko in metodo. Avtor je zgradil to svojo tridejanko tako, da se zanimanje od prizora do prizora stopnjuje ter da se komedijski kompleks na svojisk način razplete ob koncu tretjega dejanja, ki je v tehničnem pogledu najspretnejše zasnovano. Vsekakor pa ustreza komedija meščanskemu okusu in pojde lahko uspešno po naših odrih, četudi pogrešamo žal v nji tistega espija in blesteče dialektike, ki je neobhodna sestavina vsakega odrskega dela, v katerem se obravnavajo motivi, kakor je na primer problem zakonskega trikota in podobno.

Slavljenec Valo Bratina je kot gost zgradil predstavo »Partije šaha« na temeljih svoje znane uprizoritvene metode, ki vtiska vsemu dogajanju in okoliščini na odru neki poseben navdih toplote. Tesno je povezal vse sodelujoče v celoto in nas ponovno prepričal o svojem mojstrskem odrskem graditeljstvu. V sceničnem oziru je ustvaril prijetno sliko, ki ne utruja, četudi ostane nespremenjena skozi vsa tri dejanja.

Pirnatov kip Cankarja

v avli nar. gledališča v Ljubljani

Ob proslavi 20 letnice obstoja in delovanja narodnega gledališča v Ljubljani, je bil 2. februarja z lepo svečanostjo odkrit v avli gledališča doprsen kip našega velikega pisatelja Ivana Cankarja. Kip je odlično delo našega rojaka, akademskega kiparja Nika Pirnata. — »Agis«.

U ZRAK PRIJATELJSTVA

U Livornu izlazi dvomjesečna revija »Corsica« na čijim koricama čitamo slijedeće:

CORSICA

antica e moderna

Rivista bimestrale

Diretta da F. Guerri itd.

CONDIZIONI DI ABBONAMENTO:

Regno d'Italia: Corsica, Nizza, Principato di Monaco, Malta, Tunisi, Dalmazia e Canton Ticino per un anno L 50.— Estero per un anno L 45.—

Podignućem krova nad našim domom nije još niti izdaleka učinjeno sve potrebno za uselenje i smješćenje naših ustanova, već unutarnji uređaj doma iziskuje daljnja novčana sredstva kojih naše društvo nema i daljnji je nastavak radova na domu time osujećen.

Molj se i poziva svakog pojedinog emigranta i svakog našeg prijatelja, koji udjaju našu borbu i težinu položaja u kojem se emigracija nalazi, da prema mogućnostima doprinese svoj prilog kako bi se dovršila izgradnja toliko željkovanog »Istarskog doma« u Zagrebu na korist naše zajedničke stvari i naraštaja našeg, koji će u zajedničkom radu pod svojim krovom crpiti novih konstruktivnih snaga, a napokon i radi onih naših najblijednijih, koji su bez igdje ičega potrebni pomoći i zbrinjavanja. I oni će naći u njemu utočište i sklonište.

Svaku i najmanju pripomoć prima sa zahvalnošću društvo »Istra« u Zagrebu, Žerjavićeva ul. 7 (dvorište). Doprinosi se može slati i na čekovni račun društva »Istra« br. 34669.

»SELJAČKI SVIJET« O DRUŽBI SV. MOHORA ZA ISTRU»

Zagrebački mjesečnik »Seljački svijet«, što ga već sedmu godinu izdaje i uređuje g. Božidar Magovac, donosi u posljednjem broju pod naslovom »Hrvat u Istri« ovu noticu:

Kako javlja zagrebački tjednik »Istra«, »Društvo sv. Mohora za Istru« u gradu Trstu izdalo je ove godine četiri hrvatske knjige, koje će služiti hrvatskom narodu u Istri, i to: Danicu, koledar za 1939 god. Genovevu od Kristofa Šmida, zbirku narodnih pjesama Rožica moja i Zabavnika.

Spomenuti list napominje, da je danas već nešto, ako ljudi u Istri mogu čitati na hrvatskom i trgovačke cjenike, a mnogo je, ako mogu čitati hrvatsku knjigu.

Za sada treba ovdje primjeniti, da sve prosvjetne akcije u našoj hrvatskoj domovini nisu ravne ni po teškoćama ni po značenju ovome »sitnom« radu »Društva sv. Mohora za Istru«, pa je prava sramota, da se u našim »narodnim« listovima i časopisima više piše o kakvom stranom pjesniku ili zabačenom oltaru kakve kapelice, nego o životu Hrvata, seljaka i ribara u Istri.

Čast četirim hrvatskim istarskim knjigama, a mi ćemo se na njih prvom zgodom povratiti.

ČEŠKE MAJKE U NJEMAČKOJ

»Žena danas« donosi: Rudarska oblast Klimekove u Češko-Slovačkoj poslije Münchenskog sporazuma potpala je pod njemačku vlast. Iako je ovdje stanovništvo pretežno češko u školama je zavedena nastava na njemačkom jeziku. U znak protesta češke majke dogovorile su se da djecu više ne šalju u škole, i jednog dana kada su učitelji ušli u učionice, u klupama su umjesto djeke sjele njihove majke, koje su izjavile: »Ako hoćete da naša djeca uče na njemačkom, naučite prvo nas tome jeziku«.

TALIJANSKI ZAKON ZA ZAŠTITU RASE

Talijanski državni potsekretar u ministarstvu unutrašnjih djela poslao je jednom okružnicom prefektima instrukciju, kako će primjenjivati zakon o zaštiti rase u pogledu sklapanja brakova između Talijana i stranaca. Prema ovom objašnjenju ne smatraju se kao stranci Talijani, »koji su porijeklom sa etnički talijanskog teritorija, ma da taj u političkom pogledu ne pripada talijanskoj kraljevini«. Kao Talijani se dakle smatraju stanovnici Nice, Korzike, Savoje, Malte i Dalmacije. Isto tako se kao Talijani smatraju i stranci podanici, koji su talijanskog porijekla (Tunis). Ali smatraju se kao stranci oni, koji su stranog porijekla, ma da imaju talijansko državljanstvo (Židovi).

Učitelj Tone Breko

Ljubljana, 27. februara 1939. (Agis). V mariborski bolnišnici je u torek, dne 21. t. m. umrl po daljši in mučni bolezi naš rojak, učitelj Tone Breko.

Pred dobrimi tremi leti je prišel čez mejo, mlad, poln upanja, veselja do dela in življenja. Več časa je čakal v Ljubljani primerne mesto, kajti doma ni mogel upali nani. Bil je sin malega kmeta in mizarja iz Roševšča pri Oseku na Vipavskem. Ljudsko šolo je obiskoval v Oseku, nakar so ga starši s pomočjo raznih dobrotnikov poslali v goriško gimnazijo. Prvotno je mislil obiskovati bogoslovje, po končani gimnaziji pa se je odločil za učiteljsko, ki ga je končal v Zadru. Po končanih študijah je ostal praznih rok, vendar jih ni držal križem. Prišel se je udeleževati v goriških prosvetnih društvih, zlasti kot pevovodja in organist, kar mu je bilo v posebno veselje. Ker ni upal na zaposlitev in ker domače razmere niso dovoljevale da bi ostal doma, se je podal čez mejo. Tu je dobil zaposlitev kot akvizitor, a kmalu nato je dobil mesto organista v Slovenskih Konjicah, kamor je odšel iz Ljubljane poln upanja v boljšo bodočnost. Tu je pričel z vso vnemo, vodil je cerkveni pevski zbor in pa mešani posvetni pevski zbor, poleg teh dveh pa še otroški pevski zbor. Postal je dirigent konjiške godbe na pihala in društvene godbe na lok. Petju in godbi je posvetil tudi ves prosti čas tako, da je lahko vsako leto priredil tudi po dva, do bro obiskana koncerta. Lansko leto pa je bil nastavljen za učitelja petja na novo ustanovljeni meščanski šoli v Konjicah. Prevelika vnama in požrtvovalnost, katerima zdravstveno ni bil kos, sta ga položili v bolnišnico posteljo in v prezgodnji grob.

Poleg društvenemu in organizatornemu delu sploh se je posvetil tudi skladatelstvu in je neprestano delal. Njegove skladbe so bile nazrazličnejše, za kor, za mladino in za mešane zборе. Njegovo delo so bili tudi glasbeni vložki za Gregorinovo božično igro »Kralj z neba«, ki so bili prav posrečeni. Za konjiško mladino je skomponiral nekaj igrice, ki so jih otroci tudi izvajali. Pa tudi cerkveni in mešani zbor sta izvajala njegove skladbe, s katerimi je žel uspehe, saj so bile polne melikobe in občutenosti in kot nalašč za ljudstvo.

Smrt ga je prehitela in mu prekrizala njegove številne načrte. Komaj 27-letnega ga je ugrabila težko prizadetost svojcem, pa tudi Konjicani ga bodo pogrešali. Naj mu bo lahka štajerska zemlja, svojcem naše iskreno sožalje!

† Antonija Doles roj. Maže

Maribor, februara 1939. — Dne 17. februara je umrla v Mariboru g. Doles Antonija rojena Maže, soproga železničarja g. Dolesa. Pokojnica je bila zelo agilna delavka v našem društvenom pokretu in težko bo izpopolniti nastalo vrzel. Društvo »Nanos« izreka težko prizadeti družini globoko sožalje.

† Perhavec Josip

Na Brezcu pri Divači je umrl 23. februara po dolgem in težkem bolehanju znani posestnik Perhavec Josip. Pokojnik je bil v najboljši moški dobi in zapuščal poleg vdove, štiri nedoletne otroke. Pokojniku naj bo lahka kraška zemlja, preostalih pa naše sožalje. Agis.

KAJ PRAVITE?

Nekateri ljubljanski dnevniki prinašajo skoro dnevno pod rubriko »Kaj pravite?« poročila in kritike o raznih pretehtih dnevnih dogodkih in vprašanjih. To pot bi bilo primerno, da tudi »Istra« obelodani pod gornjim naslovom dogodek, ki ga stavljam o njem čitateljem v pomislek.

Pred dvema dnevoima je bila v Ljubljani v zgradbi, ki nosi ponosen naslov »Narodni dom«, otvorena razstava italijanske knjige. Kako se je vršila in kako je izpadla svečana otvoritev nas toliko ne zanima. Tudi nismo protivniki kulturnega zbližanja dveh sosednih si narodov. Zbode pa človeka v oči, ko na najbolj obiljeni promenačni ulici zagleda iznad vrat Narodnega doma pompoznen napis: »Mostra del libro italiano« — in nit drugega...

NOVE KNJIGE I REVIIJE

Uredništvo je primilo:

Mirko Breyer: TRAGOM ŽIVOTA I RADA FRANA KURELCA, HRVATSKOG PREPORODITELJA I KNJIZEVNIKA. Zagreb, 1939 — Naklada Binoza, hrvatski moderni pisci. Strana 140 cijenja 40.— dinara ukoričeno.

* NAPREDAK, časopis za pedagogiju, Br. 2 — 1939 — Zagreb. Gl. ur. dr. S. Čajković, urednici dr. St. Pataki i prof. Josip De-marin.

* POPOTNIK, časopis za sodobno pedagogiko, št. 5—6 1939 — Ljubljana. Urednik Metod Kumelj.

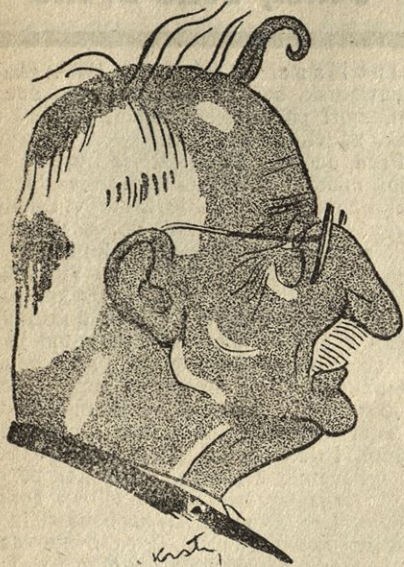
* NABA ZEMLJA, nezavisna slavenska revija za kulturna i privredna pitanja, Br. 2, 1939 — Beograd. Urednik pututin Deklić.

* SODOBNOST, neodvisna slovenska revija, št. 2, 1939 — Ljubljana. Urednik Ferdo Kozak.

* IZRAZ, časopis za sva kulturna pitanja, Br. 1, 1939 — Zagreb. Urednici: J. Pavčić, V. Svečnjak i A. Skatarić. Izdaje Hrvatska naklada u Zagrebu. Prvi broj.

* METALURGIJA, br. 2, 1939 — Beograd. Urednik Stanimir Petrić.

* SOKO NA JADRANU, glasnik sokolskih župa Split, Zadar — Šibenik i Sušak — Rijeka, Br. 2, 1939 — Split. Urednik Stipe Vrdoljak.

MARJANOVIĆ O CAR
EMINOVOM ROMANU

Viktor Car Emin

Milan Marjanović prikazao je Carev roman »Presječeni puti«. Između ostalog Marjanović piše: »Viktor Car Emin štampao je poslije duže pauze velik historijski roman o seniskim i kliškim uskocima i o naporima posljednjeg branioca Klisa Petra Kružića«. Marjanović naglasuje u svojoj opširnoj ocjeni da nisu odmakle godine pisčeve oslabile njegovu imaginaciju i slatost pričanja, štaviše on konstatira, da je ovaj posljednji Carev historijski roman radjen sa mnogo erudicije te su u njemu mnoge figure i scene sočne, značajne i umjetnički proživljene. Neka lica kao ona: sina Kružićeva Frana, Anie kćerj gosara-ladjara, popa Pustiniaka i njegove bulačevce unučice te cijeli niz muških i ženskih lica, svjetloga i svestenoga reda, originalna su i sjajno obradjena. tako da čine utisak kao da su to neka dobro poznata i živa lica prebačena samo u historijski ambijent. Scene koje se odigravaju po istarskim mjestima i scene u Mlecima, u salonima kurtizana i Pietra Arefina silno su ilustrativne, živo i značajki opisane. — Posljednje djelo Cara Emina zasluži — veli Marjanović — svaku pažnju i daje visoko svjedočanstvo jakosti talenta, ozbiljnosti rada, duboke humanosti i prostranstva srca i duha starog rodoljuba, ali uvijek svježeg i dobrog pisca, a nadasve dobrog čovjeka velikog srca.

*

Zagrebački mjesečnik »Naše more« donosi u prošlom broju opširan prikaz Car Eminovog romana »Presječeni puti« sa slikom autora, i između ostalog kaže:

Nakon Nazo-ovog historijskog romana »Krvavi dani« o burnoj prošlosti istarskih kmetova pod krutim bičem knezova i gospodara istarskih gradova, dobivamo u romanu »Presječeni puti« novom djelu Viktora Cara Emina, nove i mnogo bolje pogled na početak 16 stoljeća, na dane strepnje i bojazni od novih poroka, nevolja i Antikrista, koji su teško pritisnuli sav slavenski živali od Dalmacije, pa preko Hrvatskog Primorja do istarskih obala i višoravnja.

Na koncu »Naše more« toplo preporučuje čitateljima knjigu.

VIJESTI IZ ORGANIZACIJA

NOVA UPRAVA »ISTRE« U OSIJEKU

Osijek, 1. marta 1939. — Dne 26. veljače održana je VIII. glavna godišnja skupština društva »Istra« u Osijeku u društvenim prostorijama Jegerova ulica br. 2/II. Skupštini je prisustvovao lijepi broj izbjeglica iz Italije nastanjenih u Osijeku i Adolfovcu. Skupštinu je otvorio predsjednik društva g. dr. Martin Klunić, koji je iznio opće stanje emigracije t. j. Hrvata i Slovenaca u Italiji i drugim državama. Osvrnuo se općenito na rad društva u Osijeku, koji je bio ograničen na socijalno pomaganje siromašnih izbjeglica, te uređivanje njihovih odnosa prema državnim i samoupravnim vlastima. Mjesto tajnika g. Vjekoslava Tomašića koji je premješten u Zagreb, pročitao je tajnički izvještaj profesor g. Luđević Čič. Ovaj izvještaj primljen je bez rasprave. Izvještaj blagajnika pročitao je g. Ante Čehić, šef burze rada. Promet je u godini 1938. iznosio din. 12.879.45, od toga izdaci 4.975 din. 15 p. a

primici 7.904 din. 30 p. Primici se sastoje iz članarine i priloga za socijalnu akciju, koje su dala razna osječka društva, ustanove i pojedinci. I ovom prilikom emigranti im se najtoplije zahvaljuju. Izdaci, osim domaćinstva i upravnih troškova, padaju na pomaganje siromašnih i nezaposlenih izbjeglica i blagajnički izvještaj primljen je bez diskusije, te je upravnom odboru dana razriješnica.

Nakon toga birana je nova uprava, u koju su ušli:

Predsjednik: dr. Martin Klunić,
Potpredsjednik: Ante Čehić,
Tajnik: Vjekoslav Maštrović,
Blagajnik: Ivan Radolović,
Domaćin: Gustav Gantar,
Odbornici: Luđević Čič, dr. Dinko Erman, Ing. Petar Krebelj, Josip Matetić, Anton Pariz, Martin Šerbo ml.
Nadzorni odbor: dr. Mato Bogatić, Ing. Bruno Mužina, Franjo Medančić.

Glavna skupština »Istre«
na Sušaku

Na temelju zaključka Upravnog odbora od 10. februara 1939. god. u vezi s odredbom iz § 22 društvenih pravila određeno je, da se održi u nedjelju **dne 12. marta 1939. u 10 sati** prije podne u maloj dvorani Sokolskog društva Sušak-Rijeka

V red. glavna god. skupština

s ovim dnevnim redom:

1. Pozdrav predsjednika.
2. Biranje zapisničara i dva ovjervite-lja istog.
3. Izvještaj tajnika.
4. Izvještaj blagajnika.
5. Izvještaj Nadzornog odbora.
6. Razriješnica Upravnom i Nadzornom odboru.
7. Izbor Upravnog i Nadzornog odbora.
8. Slučajnosti.

Ako se u određeno vrijeme ne skupi dovoljan broj članova, nakon pola sata započet će se skupština bez obzira na broj prisutnih članova.

Prema odredbi iz § 23 Pravila, redovna glavna skupština može raspravljati i o svakom drugom predlogu podnesenom glavnoj skupštini. Takav predlog mora biti barem tri dana prije same skupštine prijavljen Upravnom odboru.

Predsjednik: Tajnik
Juliijan Jerina, s. r. Miro Pajalić, s. r.

Istarski akademski klub

održat će u subotu dne 4. III u 8 sati navečer u prostorijama društva »Istra« članski sastanak s predavanjem. Predavati će kolega Dodić o odnosu radnika i intelektualaca.

*

Umjesto vijenca na ljes blagopokojnog dra Živka Petričića, predsjednika Jugoslavenske Matice u Zagrebu, darovali su klubu:

Jugoslavenska Matica, Split 100.—
G. Rikard Katalinić-Jeretov Din 50.—
Plemenitim darovateljima uprava kluba i ovom prilikom najljepše zahvaljuje.

Odbor

Obćni zbor »Soča« na Jesenicah

Društvo »Soča« Jesenice, vabi na VIII. redni obćni zbor kateri se bo vršil u nedjelju dne 12. marta ob pol trih popoldne u salonu gostilne »Tancar« na Jesenicah z obćajnim dnevnim redom.

Člani stanujući izven Jesenic imaju ugodne zveze z vlakom. Radi važnosti obćnega zbora je udeležba istega članom dolžnost! Prijatelji društva vabljeni!

Odbor.

Zabava društva »Istra«, Zagreb

U subotu 11. ožujka sastat će se veliki broj naših Istrana u dvorani Hrvatskog sokola, gdje će se održati tradicionalna istarska zabava. Bit će bogati program, istarski specijaliteti, dobra dalmatinska kapljica, i ostale zabavne i šaljive atrakcije. Rezerviranje stolova i ulaznice može se nabaviti svakim danom u prostorijama društva »Istra«, Žerjavičeva ul. 7, telefon 84-66.

Čisti prihod ide isključivo u korist dovršenja Istarskog doma bana dra Matka Laginje.

Zahvala

Pjevački odbor društva »Istra« u Zagrebu, zahvaljuje cijenjenim darovateljima koji su svojim doprinosom potpomogli osnutak »Pjevačkog zbora«.

Svakog svijesnog emigranta je dužnost, da ovu akciju moralno ili materijalno podupire.

Odbor

IZ AMERIKE

Povjerenica za Ameriku, g. Mary Vidošić poslala nam je šest dolara na račun preplate za gg.:

Dr. Vladimir Rybar, Washington \$ 2.—
Stanley Kamalich, Astoria . . \$ 2.—
Donko Curać, Hoboken . . . \$ 2.—

Pretpлата za g. Rybara namirena je za cijelu godinu 1939. za g. Stanley Kamalich za godinu 1938, a g. Curać šalje na račun zaostale preplate.

Uprava

Grgić Josip — sedemdesetletnik

Maribor, februarja 1939. — Se čil in zdrav je te dni praznoval 70-letnico rojstva naš znani rojak Grgić Josip iz Padrič v krogu svojih domačih in znancev. Jubilar se je v prejšnjih letih agilno udeleževal v naših društvih na Primorskem, kjer se je boril za naše pravice kot odločen narodnjak. Znan je tudi kot dober gospodar in še bolj iz zmagovite borbe za pravice domačih posestnikov, ko je z drugimi dosegel, da je bil velik kompleks dobre kraške zemlje prisojen padriškim obćanom. Po težkih povojnih prilikah se je odselil v Maribor, kjer mu je bila sreća mila in si je tam ustvaril daleč od rojstne vasi prijetno domačijo. Želimo mu še mnogo veselih in srećnih let!

SLAVKO LUKMAN V FILMU

Naš rojak tenorist Slavko Lukman, doma iz Nablazine, ki je lansko leto nastopal še na raznih koncertih po Sloveniji, je prestopil k filmu in se udeležuje pri neki filmski družbi v Nemčiji. (—Agis—)

Pronašao ukradjene konje

Jelovice, marta 1939. — Još prošle godine smo bili javili, da je našem suseljanu Juriševiću Juri bio ukraden par konja. Potraga za lopovima nije bila urodila plodom i neki dan je Jurišević otišao u Sežanu da kupi nove konje, ali tu je opazio nekoć ciganina, gdje prodaje njegove ukradene konje. Obavijestio je karabinjere i uspio je uhvatiti ciganina sa konjima. Ciganin je uhapšen, a konji su vraćeni Juriševiću.

*

— Trst. — Ko je 17-letni Šibelić Benedit gledal, avtogeno varenje, so se mu vnele oči in so ga morali zaradi ošlepitve prepeljati v bolnišnico. Zdravniki so ugotovili, da je njegovo stanje nevarno, kljub temu pa upajo, da se mu bo vid povrnil.

Gosp. JOSIPU KRMPOTIĆU

VODITELJU FONDA ZA POMOĆ IZBJEGLICAMA, ISELJENČKOM NADZORNIKU ITD., U BEOGRADU

PRIGODOM NAVRŠENIH 75 GODINA
ZASLUŽNOG ŽIVOTA
1. III. 1864. — 1. III. 1939.

Sedemdesetpeto ljeta
Slaveg Vašega života,
Punog rada, punog borba,
I preživjelih grozota,
Eto i ja, hrra srca,
Iz dna duše svoje želim,
Što vam ovom skromnom pjesmom,
Tumač ćustva mojih velim:
Neka Bog Vas Svemoguću,
Ćuva, brani mnoga ljeta,
Nek i dalje Vas proslava,
Vaših ruku djela sveta,
Nek i dalje Vaša ljubav
Svud priskoću, pomoć dade,
Te pomogne u nesreći,
Kada neko od nas žade,
Nek i dalje naša braća
Ćiji dom nam tuđin gazu,
Kod Vas nadju, tko će bratski
Da ih primi, da ih pazi,
Nek i dalje, kad ih svijeta,
Naš se ćovjek kuću vraća,
Ćesto puta pun nevolja,
Pun potreba i nećaga,
Kod Vas nadje blagu ruku,
Koja djecu rado prima,
Pomoć pružu gdjeog može,
Dobar Otac jer ste svima,
Neka živi Taća Josip,
Nek doćeka nove dane,
Novim suncem novom srećom,
Punim zdravljem obasjane.

ANTE BELANIĆ

ISTARSKI PLES U SUBOTICI

Prije mjesec dana, ili tako nekako, došla je u Suboticu plesna trupa Matice hrvatskih kazališnih dobrovoljaca iz Zagreba i u subotičkom kazalištu prikazala je niz naših plesova (slavonski, dalmatinsko-zagorski), a na prvome mjestu i kao prvu točku i naš istarski ples (od Talijana nazvani »balun« i ako se do nedavno u našim istarskim selima on zvao jednostavno samo »ples«). Oni naši mladji Istrani, radnici sa sela, koji žive u Zagrebu i koji sjajno plešu originalni i prvobitni istarski ples, pisali su mi, tada, iz Zagreba, neka idem u subotičko kazalište, neka vidim taj ples plesne trupe Matice hrvatskih kazališnih dobrovoljaca, pa neka im javim, da li je to onaj pravi ples istarski, koji oni plešu, ili nije.

Zamislite lipa braćo moja, ovo: Plesna trupa Matice hrvatskih kazališnih dobrovoljaca mogla je da vidi taj naš istarski ples samo na istarskim zabavama u Zagrebu, kad su ga plesali ti mali naši ljudi sa zagrebačke periferije. Nešto od toga što su tu vidjeli, oni su naučili, po našu bi se reklo »spoštali«, pa su onda s time otišli prije mnogo godina u Berlin, i dobili su tamo prvu nagradu, — tako su bar pisale novine, — pa su išli pa raznim gradovima Evrope, od Švicarske do Engleske. Mnogi ljudi u smokinima (to je ono crno odijelo kakvo nose kelneri i gospoda, sa svilom na jaketi) i dekoltirane žene vidjele su taj ples. Nijemci, Englezi, Švajcarci, dapaće i Mađžari u Subotici, — samo oni, od kojih je plesna grupa Matice hrvatskih kazališnih dobrovoljaca jedino mogla taj ples da nauči, a to su ti istarski radnici sa zagrebačke periferije, oni nisu nikad vidjeli plesnu grupu Matice hrvatskih kazališnih dobrovoljaca, kako pleše njihov ples. Matica je u Zagrebu,

oni su u Zagrebu. Matica pleše taj ples već toliko godina, u Zagrebu i drugdje, a oni meni pišu iz Zagreba, neka idem u Suboticu u kazalište, neka vidim taj ples i neka im javim, da li je to pravi naš istarski ples. »I stoga vas molimo, pišu mi oni, da bi bili tako dobri, da bi vi to pogledali. Da li taj ples se pleše po našu, pošto mi koji taj ples razumimo, i kismo rodjeni u onoj zemlji, diseje taj ples rodijo, nebimo rada daga neko drugi prenaćuje. I stoga vas molimo da nam pišete alito odgovara našem plesu, mivama ćemo sigurno verovati sveno, ća nan odpišete«.

I na pismo ovih mojih ljudi iz Vrapća i Kustošije, koji neće da se za njih znađe, a koji bi htjeli »da naši narodni obićaji ostanu u našim srcima i rukama«, ja sam zaista išao u kazalište i vidio taj ples, i išao sam u kazalište samo zato da taj ples vidim.

I sada, lipi moji, ja ću vam po sreću i duši kazati što sam tamo vidio i doživio.

Prvo, i prvo, bilo je jako lijepo. Mnogo pari se je našlo na pozornici, i gledajući izdaleka, oni su izgledali kao da su obućeni u staru istarsku narodnu nošnju. Poćeli su taj balun plesati kao novljansko kolo, kolembajući se naprijed i natrag samo se novljansko kolo pleše dosta živo, uz takt pjesme, (a pjevaći stoje u sredini kola i pjevajući piju crno vino) a ovi su plesali bez pjevanja samo uz skoro nećujan takt glasovira. Zatim se od kola stvaraju parovi, koji plešu istarski ples, i to onaj ples pod noge, dosta dobro, samo nešto pomalo. Ali figure izvide vrlo lijepo, pravilno, dobro naštudirano. Ali ono što je najljepše kod našega plesa, voditi kolo, skladnim korakom po taktu mijeha ili roženica, to plesna trupa iz Zagreba još

nije naućila. Ona je to iz plesa izostavila ili zamijenila time što se muški i ženska uhvate i obrnu se oko sebe jedamput ili dva puta. Istina je, da je »ubraćati se okolo« korakom, po taktu najteži dio, ali ujedno i najharmoničniji i naljepši dio našega plesa. To je zapravo onaj glavni dio plesa, kad svi parovi ćine u istom ritmu isti korak, kad ne plešu samo plesaći nego pleše u taktu i pod pod njima, kad oni, muški i ženska, drže korakom se vrteći uvijek istu udaljenost od drugoga para, da se s njime ne sudare, kad može, po potrebi i jedan par da preskoći drugi, ako se drugi kreće polaganije a da se sklad plesa saćuva. Uslijed toga je naš ples i tako težak, jer se mora paziti i na svoje kretanje i na kretanje drugih parova, a okretanje pravilno u kolu zahtijeva mnogo vještine i discipline.

Prema tome, oni su naućili da plešu »ples pod noge«, ma još nisu naućili — »obraćanje okolo«, a ja sumnjam, da će to uopće naućiti. Ali i ples pod noge Nela iz Vrapća i Labinjan iz Šikiću plešu bolje od njih.

Ono što mi se mnogo ne dopada, to je da oni ples plešu skoro »ala muta«, to jest bez mijeha i bez roženica, samo po taktu klavira. I doklegod ne pokućaju da plešu pod mijeh i roženice, to neće biti pravi naš ples, nego samo stilizacija nekih figura toga plesa, ma koliko oni dobili prvih nagrada. Nijedan pravi plesać istarskoga plesa ne bi mogao ništa osjetiti kod monotonog udaranja klavirske tipke, a svakome pravom plesaću bježe noge same kad ćuje zvukove mijeha i roženica.

Isto je i sa nošnjom. Plesaći M. H. K. D. drže kroćet samo na jednoj ruci, tako su ga mladji u nekim krajevima zaista i nosili — samo ne kod plesa. Jer onda, bi morao da kroćet vijori po zraku i smetao bi u plesu. Prema tome plesaći u Istri su sa tim kroćetom vršili

tri kombinacije: ili su ga uopće svlaćili, ili su ga potpuno oblaćili kao prsluk, ili su ga tako držali na jednoj ruci, ali donji kraj su ovili oko tijela i »zakućali« ispod slobodne ruke sa drugim krajem, sprijeda. Ovdje, da se kroćet ne bi vijorio, on je neprimodno zašiven na ledjima, tako da se ima utisak da su plesaći obućeni u po kroćeta, a ne u cijeli. Ma koja od onih originalnih istarskih kombinacija je bolja i ljepša, a i prirodnija od ove koju je usvojila Matica hrvatskih kazališnih dobrovoljaca.

Ovo što radi Matica hrvatskih kazališnih dobrovoljaca u Zagrebu je jedna korisna stvar, i lijepa. To se radi u raznim zemljama u velikim poluvarijetetskim kazalištima: naćme da se na jedan umjetnićki naćin i u originalnim nošnjama prikazu originalni narodni plesovi, sa dekorativnom pozadinom kraja i t. d. U Parizu se mjesecima daje u kazalištu Chatelet, i to se neprestano ponavlja, u raznim varijantama takva revija narodnih nošnji, muzike i plesova cijele Francuske. I tu je mnogo stilizirano, ali se ipak pokućava saćuvati što više originalnog: u muzici, ritmu, nošnjii i figurama. Samo tamo se ima mnogo sretstava i za dekoracije i za izdržavanje plesaća profesionalnih i mladih, a sretstva Matice hrv. kazal. dobrovoljaca su skromna i njezini plesaći su ipak samo dobrovoljci.

Kao Istrani, mi smo dućni zahvalnost M. H. K. D. što daje naš ples na prvome mjestu i što je istarska nota kod nje naglašena ćeće jaće nego što drugo. Samo bismo željeli da izvedu naš ples do kraja i da ne izostave najljepši (iako najteži) dio, da uzmu u pomoć našu muziku braću Catela i sviraća na mijeh sa Trešnjevke, — onoga iz Hrbolki, — da uzmu u pomoć i zagrebaćke istarske plesaće i plesaće.

MATE BALOTA.